

แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำ
ในไร่นานอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดยโสธร

นายสัมฤทธิ์ ไกรยบุญ

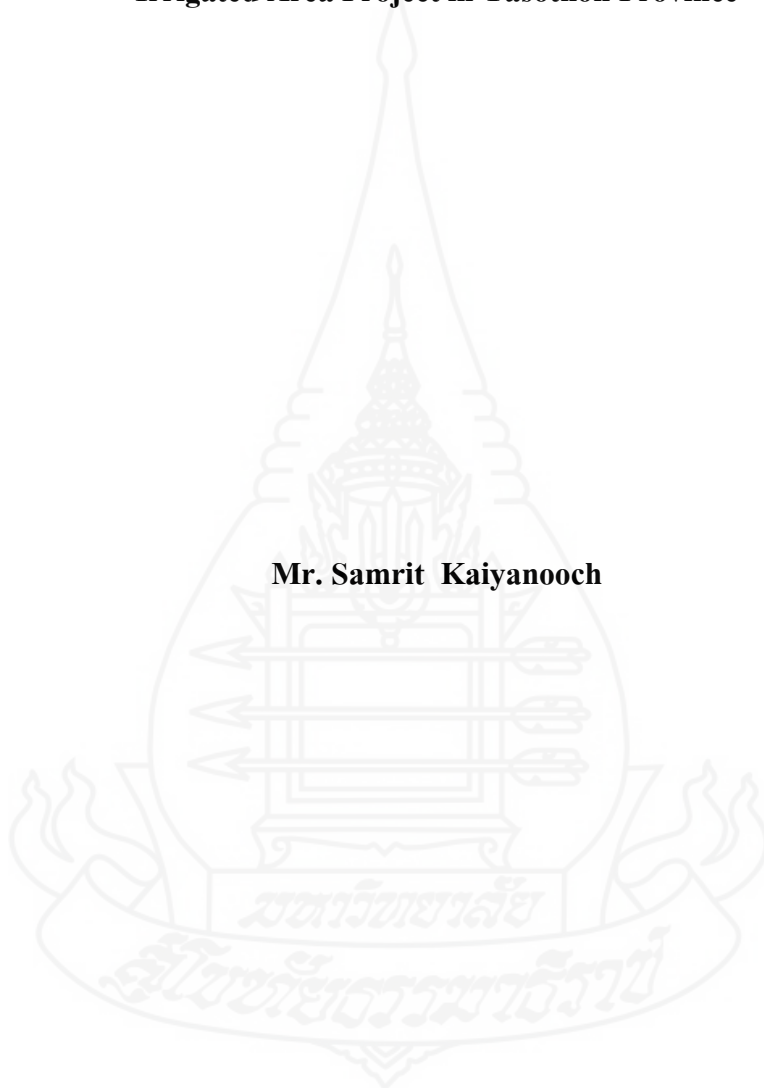

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2560

**Extension Guidelines of Utilization of Water Resources in Paddy Fields Outside
Irrigated Area Project in Yasothon Province**

Mr. Samrit Kaiyanooch

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

School of Agriculture and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2017

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นา
นอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร
ชื่อและนามสกุล นายสัมฤทธิ์ ไกรยหนู
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะกง)

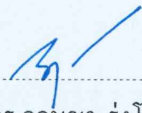
กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วิมลชัย)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
ในพื้นที่จังหวัดยโสธร

ผู้วิจัย นายสัมฤทธิ์ ไกรยบุตร รหัสนักศึกษา 2599000748

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เกียวหวาน
ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร 3) ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการ 5) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ และ 6) แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการ

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนและเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดยโสธร ปี 2559 จำนวน 900 ราย กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้จำนวน 133 ราย สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรส่วนมากเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 52.09 ปี เกือบทั้งหมดประกอบอาชีพหลักคือการทำนา รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,567.67 บาท (2) สภาพพื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 45.9 ของเกษตรกรมีพื้นที่สภาพของดินบริเวณแหล่งน้ำในไร่นาเป็นดินร่วนปนทราย (3) เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินโครงการในระดับมาก โดยเกษตรกรมีความรู้มากในประเด็น แหล่งน้ำในไร่นาที่มีความสามารถในการกักเก็บน้ำดี ทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การเกษตรหรือเพิ่มกิจกรรมการเกษตรได้ (4) เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการมากที่สุดในด้านสภาวะแวดล้อม (5) เกษตรกรทั้งหมดมีปัญหาในระดับน้อย โดยมีปัญหามากที่สุดในประเด็น การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง ทั้งนี้เกษตรกรมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์โครงการให้ทั่วถึง อยากรู้ปัจจัยที่ได้รับมีความสอดคล้องกับโครงการ นอกจากนี้ (6) แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการ เกษตรกรส่วนมากใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าวมากที่สุด ซึ่งควรส่งเสริมโดยเน้นประเด็นเรื่องข้าว ผ่านสื่อต่างๆ โดยการสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่มีความจำเป็นอย่าง

คำสำคัญ แหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ จังหวัดยโสธร

Thesis title: Extension Guidelines of Utilization of Water Resources in Paddy Fields Outside Irrigated Area Project in Yasothon Province

Researcher: Mr. Samrit Kraiyanooch; **ID:** 2599000748;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;
(2) Bumpen Keowan, Associate Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The objectives of this research were to study 1) basic social and economic conditions of farmers, 2) agricultural land area conditions of farmers, 3) knowledge of farmers on the operations of project, 4) opinions towards the appropriateness and satisfaction of farmers to the project operations, 5) problems and recommendations of farmers participating in the project, and 6) extension guidelines of utilization of the project.

Population of the study consisted of 900 farmers who had received support and participated in the project of water resources in paddy fields outside the irrigated area in Yasothon Province in the year 2016. The sample size of 133 participants was determined by using Taro Yamane's formula with the error level of 0.08, and simple random sampling method was applied. Data were collected by using interviewed method and analyzed to determine percentage, mean, maximum value, minimum value, and standard deviation.

The findings of the research were found that (1) most of the farmers was male with an average age of 52.09 years old and had main occupation as a farmer with an average farm income of 53,567.67 Baht. (2) Agricultural land conditions, 45.9% of farmers had the type of land in the area of water resources for paddy fields as sandy loam soil. (3) Most of the farmer had knowledge of operations of the project of water resources in paddy fields outside the irrigated area project at a high level. They had high knowledge about the fact that if the water resources in the paddy field could effectively restore the water then it should increase the farming area or activities for farmers. (4) Farmers' opinions towards appropriateness and satisfaction towards the operations of water resources in paddy fields outside the irrigated area project at the highest level in the topic of environmental condition. (5) All of the farmers had a low level of problems on the project promotion as it might not be widely spread. Some suggestions from farmers included two aspects, there should be a more thorough promotion of the project and they would like to receive the factors which related to the project. Furthermore (6) extension guidelines of the utilization after the operations of the project, most of them utilized it through rice production, therefore, it should focus on rice production through several media, and project should survey prioritize farmers with more necessity.

Keywords: Water resources outside irrigated area, Water resources utilization, Yasothon Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ตลอดเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่ง ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยะคง ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ เพื่อแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า

ขอขอบคุณกรมพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 4 อุบลราชธานี สถานีพัฒนาที่ดิน ยโสธร สำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธร สำนักงานเกษตรอำเภอ และสมาชิกโครงการแหล่งน้ำใน ไร่รนานอกเขตชลประทาน ทุกท่าน ที่อนุเคราะห์ข้อมูลในวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณบุคลากรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาโดยตลอด และขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและมีมิตรภาพที่ดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ญาติ พี่น้อง และบุคคลที่ใกล้ชิดที่ทำให้กำลังใจ ความห่วงใย และสนับสนุนการศึกษาส่งผลให้ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในวันนี้

สัมฤทธิ์ ไกรยนุช

สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สภาพพื้นฐานทั่วไป และสภาพการชลประทานจังหวัดยโสธร	7
สภาพพื้นที่ทำการเกษตรจังหวัดยโสธร	10
โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	10
การใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการเกษตร	13
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ	17
แนวคิดทฤษฎีการประเมินของสตัฟเฟิลบีม	18
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	21

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	23
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	23
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	24
การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
การวิเคราะห์ข้อมูล	26
เกณฑ์การวัดความรู้ของเกษตรกร	27
เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจของเกษตรกร	27
เกณฑ์การประเมินการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร	28
เกณฑ์การประเมินระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริม	29
เกณฑ์การประเมินระดับปัญหาของเกษตรกร	29
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	31
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	31
ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร	37
ตอนที่ 3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	39
ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	43
ตอนที่ 5 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	46
ตอนที่ 6 ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	51

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	57
สรุปลการวิจัย	57
อภิปรายผล	62
ข้อเสนอแนะ	64
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก	69
แบบสัมภาษณ์การวิจัย	70
ประวัติผู้วิจัย	81

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงปริมาณน้ำเก็บกักและพื้นที่ใช้ประโยชน์ของโครงการชลประทาน ขนาดกลางของจังหวัดยโสธร ปี 2555-2559	9
ตารางที่ 2.2 แสดงความต้องการน้ำของพืช	19
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา	24
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านสังคม	31
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลขนาดพื้นที่ทำการเกษตร	35
ตารางที่ 4.3 ข้อมูลสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน	35
ตารางที่ 4.4 ข้อมูลรายได้ในภาคการเกษตร	35
ตารางที่ 4.5 ข้อมูลรายได้นอกภาคการเกษตร	36
ตารางที่ 4.6 ข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร	36
ตารางที่ 4.7 เงินทุนจากแหล่งเงินกู้ที่ใช้ในการทำการเกษตร	36
ตารางที่ 4.8 ข้อมูลสภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร	38
ตารางที่ 4.9 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	40
ตารางที่ 4.10 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	42
ตารางที่ 4.11 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน	43
ตารางที่ 4.12 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	46
ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	47
ตารางที่ 4.14 ระดับปัญหาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	51
ตารางที่ 4.15 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	55
ตารางที่ 5.1 ค่าเฉลี่ย การแปรผล และการจัดลำดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการ ดำเนินงาน โครงการ	60

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แสดงแผนที่จังหวัดยโสธร	8
ภาพที่ 2.2 แสดงแบบแปลนสระเก็บน้ำประจำไร่นา	12
ภาพที่ 5.1 สรุปแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต ชลประทาน	65

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

น้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญในระบบการผลิตทางการเกษตร และเป็นสิ่งจำเป็นในด้านอุปโภคบริโภค ส่งผลต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศ ในอดีตทรัพยากรน้ำมีอยู่อย่างเหลือเฟือ สามารถหาและใช้ได้โดยทั่วไปไม่มีปัญหาทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ มนุษย์สามารถใช้น้ำที่มีอยู่อย่างเต็มที่โดยไม่รู้สึกรังเกียจ และมักจะเข้าใจว่าน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างไม่มีจำกัดสามารถใช้ได้อย่างไม่มีวันหมด จากความรู้สึกรังเกียจนี้ทำให้มนุษย์ใช้น้ำอย่างฟุ่มเฟือยขาดความระมัดระวัง และขาดจิตสำนึกในการใช้น้ำที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมใช้น้ำในทางที่ผิด จึงทำให้เกิดปัญหาต่อทรัพยากรน้ำตามมาหลายประการทั้งปัญหาด้านปริมาณของน้ำและคุณภาพของน้ำ ในด้านปริมาณน้ำผลจากการใช้น้ำฟุ่มเฟือยทำให้ปริมาณที่มีอยู่ไม่สามารถใช้ได้อย่างเพียงพอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น รวมถึงโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้น้ำในกระบวนการผลิต ในด้านคุณภาพของน้ำ จะเห็นได้ว่าแหล่งน้ำบางแห่งไม่สามารถนำน้ำมาใช้ในการอุปโภคบริโภคได้เนื่องจากการเน่าเสีย มีสารพิษตกค้างเจือปน ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ด้วยเหตุนี้ปัญหาด้านทรัพยากรน้ำจึงเป็นปัญหาที่สำคัญ และยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายในการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน ทั้งในด้านการรักษาคุณภาพน้ำ การดูแลรักษาแหล่งน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำ การอนุรักษ์น้ำ และการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำตลอดจนการตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของน้ำ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2557, น.12-15)

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด 321 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 132 ล้านไร่ ซึ่งพื้นที่การเกษตรดังกล่าวเป็นพื้นที่มีระบบชลประทานประมาณ 26.88 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 20.5 ของพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนพื้นที่ที่เหลือ 104.12 ล้านไร่ หรือร้อยละ 79.5 เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน นอกจากพื้นที่เกษตรกรรมที่มีการพัฒนาระบบชลประทานแล้ว ยังมีพื้นที่บางส่วนที่ยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำโดยไม่มีน้ำ ถึงแม้ว่ากรมพัฒนาที่ดินจะมีการสร้างแหล่งน้ำในไร่นาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันไปแล้ว จำนวน 49,102 บ่อ โดยเป็นการจ้างเหมา ภาครัฐออกค่าใช้จ่ายให้กับเกษตรกรทั้งหมด ทำให้ไม่สามารถขยายผลการดำเนินงานตอบสนองความต้องการได้ทั่วถึง ดังนั้นการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการแบบให้เกษตรกรมีส่วนร่วม โดยภาครัฐออกค่าเช่าเครื่องจักรกล

ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าขนย้ายเครื่องจักรกล โดยทำในลักษณะทำมากเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต จะช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากสามารถนำงบประมาณมาขยายการบริการ รองรับความต้องการของเกษตรกรได้อย่างถ่วงถึง และหากสามารถจัดสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติมดังกล่าว จะทำให้สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ทำการเกษตร สามารถใช้ทรัพยากรที่ดินและน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด สำหรับสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (กรมพัฒนาที่ดิน, 2557, น.16-17)

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นโครงการที่ให้ความช่วยเหลือเกษตรกร เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำ ซึ่งการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของพื้นที่จึงนับเป็นความจำเป็นเร่งด่วน และการขุดแหล่งน้ำในไร่นาในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร โดยเน้นในพื้นที่นอกเขตชลประทาน เพื่อให้มีเกษตรกรมีแหล่งน้ำใช้ในพื้นที่ทำการเกษตร ให้มีการกระจายไปทั่วพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ โดยจะต้องเป็นแหล่งน้ำที่มีประสิทธิภาพ สามารถกักเก็บน้ำให้ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรและการดำรงชีพของเกษตรกรแต่ละรายในช่วงฝนทิ้งช่วง ตลอดจนทำให้เกิดความชุ่มชื้นในดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดปัญหาภัยแล้งซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำการเกษตรของประเทศอีกต่อไป อันจะส่งผลให้สภาพความเป็นอยู่ในด้านต่างๆ ของเกษตรกรให้ดีขึ้น (กรมพัฒนาที่ดิน, 2557, น.21-22)

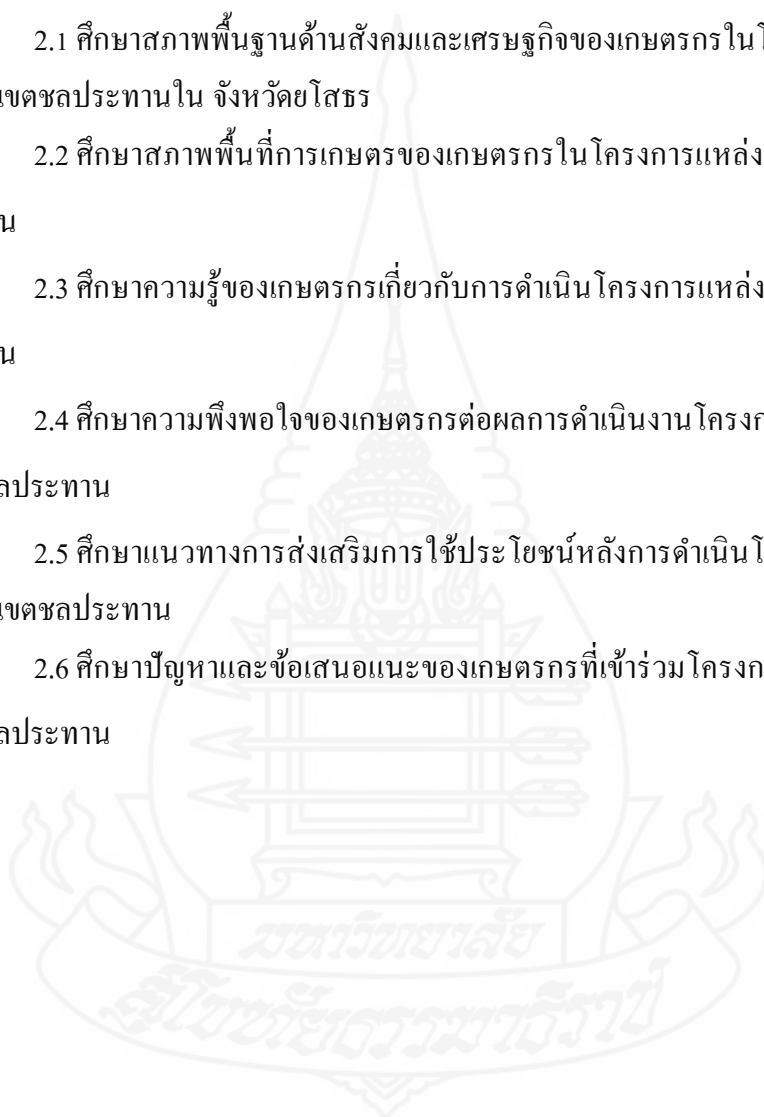
สถานีพัฒนาที่ดินยโสธร, 2560 ได้รายงานไว้ว่า ปีงบประมาณ 2559 จังหวัดยโสธร โดยสถานีพัฒนาที่ดินยโสธร ได้รับการจัดสรรงบประมาณ ให้ดำเนินการโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จำนวน 900 บ่อ โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานได้รับการขุดสระน้ำความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตร และจากการติดตามและประเมินผลหลังการดำเนินงานในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา พบว่า เกษตรกรที่ได้รับจัดสรรโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานแล้ว มีการใช้ประโยชน์จากบ่อน้ำที่ได้รับในเปอร์เซ็นต์ที่ยังต่ำอยู่ เพื่อให้แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานที่เกษตรกรได้รับการจัดสรรแล้วถูกใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และคุ้มค่ากับงบประมาณที่จัดสรรลงมา

จึงได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ว่าเกษตรกรนำน้ำจากแหล่งน้ำไปใช้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง ปริมาณน้ำที่มีเพียงพอต่อการเพาะปลูกหรือไม่ เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำในการเพาะปลูกเพียงใด และมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับโครงการ รวมไปถึงปัญหาและอุปสรรคของโครงการ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต

ชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ตลอดจนเพื่อที่จะได้ทราบถึงความคุ้มค่าของโครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการครั้งต่อไป

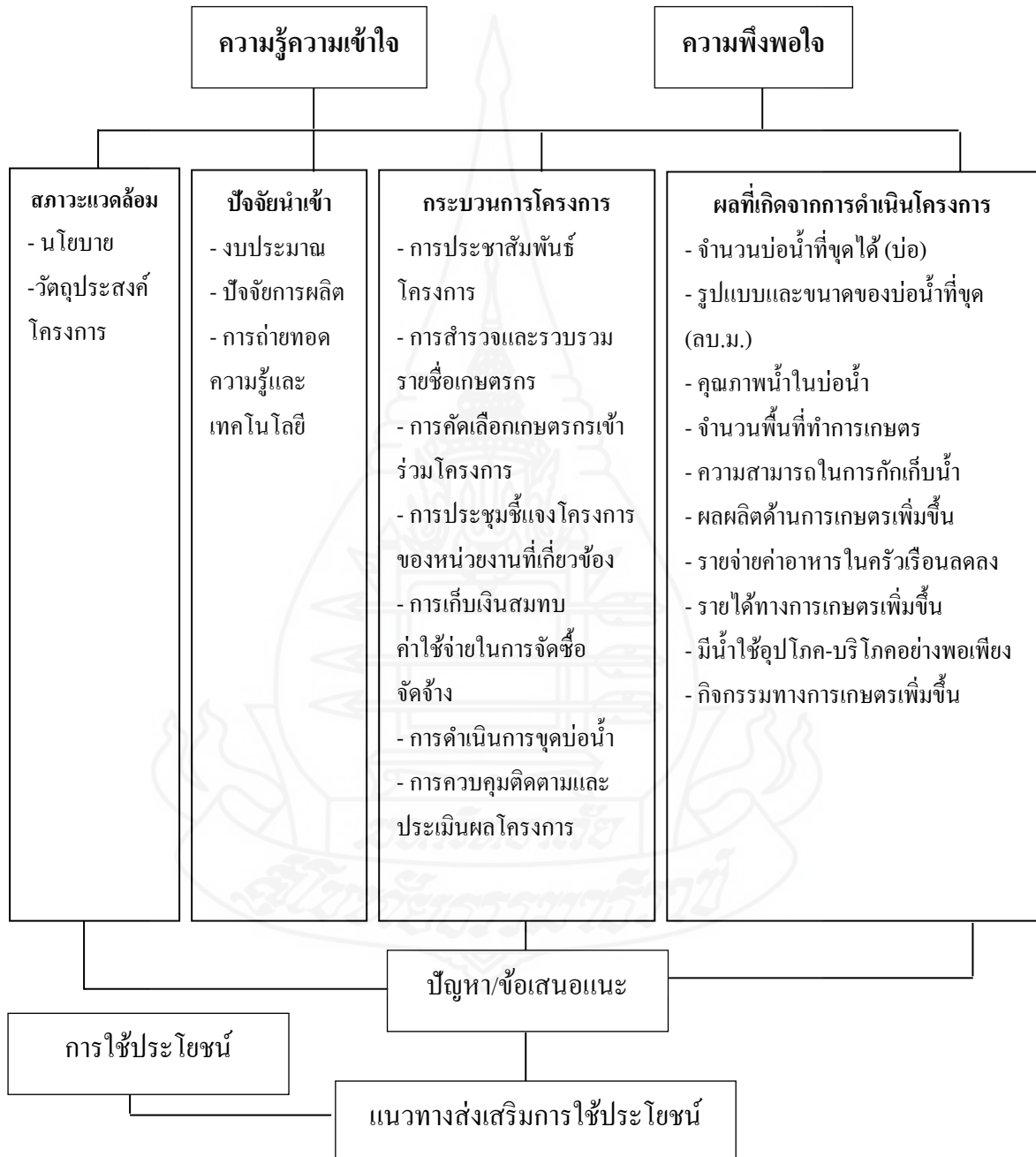
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาสภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานใน จังหวัดยโสธร
- 2.2 ศึกษาสภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2.3 ศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2.4 ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2.5 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
- 2.6 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานของกลุ่มตัวอย่าง มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ความรู้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจริงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ คือ กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปี 2529 ในพื้นที่ จังหวัดยโสธร

4.3 ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือน กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2561

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 พื้นที่นอกเขตชลประทาน หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่ไม่มีน้ำชลประทาน อาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตร

5.2 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง แหล่งน้ำขนาดความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ที่อยู่ในพื้นที่นอกเขตชลประทานในพื้นที่จังหวัดยโสธร ซึ่งสถานีพัฒนาที่ดินยโสธรจ้างเหมาเอกชนดำเนินการขุดให้แก่เกษตรกร โดยให้เกษตรกรเจ้าของแหล่งน้ำมีส่วนร่วมในการสมทบค่าใช้จ่ายในการขุดจำนวน 2,500 บาท ต่อบ่อ

5.3 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานที่กรมพัฒนาที่ดินได้อนุมัติให้ดำเนินการในจังหวัดยโสธร

5.4 การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นา หมายถึง การนำน้ำจากแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานไปใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว การปลูกพืชไร่ การปลูกผัก การปลูกไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงปลา การอุปโภค และอื่น ๆ

5.5 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในจังหวัดยโสธร

5.6 พื้นที่ทำการเกษตร หมายถึง พื้นที่ที่เกษตรกรใช้ทำการเกษตร ด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรือประมง

5.7 แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง วิธีการพัฒนาหรือรูปแบบในการกระตุ้นการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ให้กับเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ

5.8 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง ความรู้ของเกษตรกรต่อการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในประเด็น ปัจจัยแวดล้อมโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ กระบวนการดำเนินโครงการ และผลการดำเนินโครงการ

5.9 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง การให้ความสำคัญต่อแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในประเด็น ปัจจัยแวดล้อมโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ กระบวนการดำเนินโครงการ และผลการดำเนินโครงการ

5.10 ความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน หมายถึง ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในประเด็น ปัจจัยแวดล้อมโครงการ ปัจจัยนำเข้าโครงการ กระบวนการดำเนินโครงการ และผลการดำเนินโครงการ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 นำผลการวิจัยที่ได้ไปปรับปรุงการดำเนินงานโครงการในปีถัดไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มากำหนดแนวทางในการส่งเสริมการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

6.3 ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องและต่อเนื่องในโอกาสต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า การตรวจเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทั่วไปและสภาพการชลประทานของ จังหวัดยโสธร
2. สภาพพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดยโสธร
3. โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
4. การใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการเกษตร
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ
6. แนวคิดทฤษฎีการประเมินของสตัฟเฟิลบีม
7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพพื้นฐานทั่วไป และสภาพการชลประทานจังหวัดยโสธร สรุปได้ดังนี้

1.1 สภาพพื้นฐานทั่วไปจังหวัดยโสธร

สำนักงานจังหวัดยโสธร (2560) ระบุถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดยโสธร ดังนี้

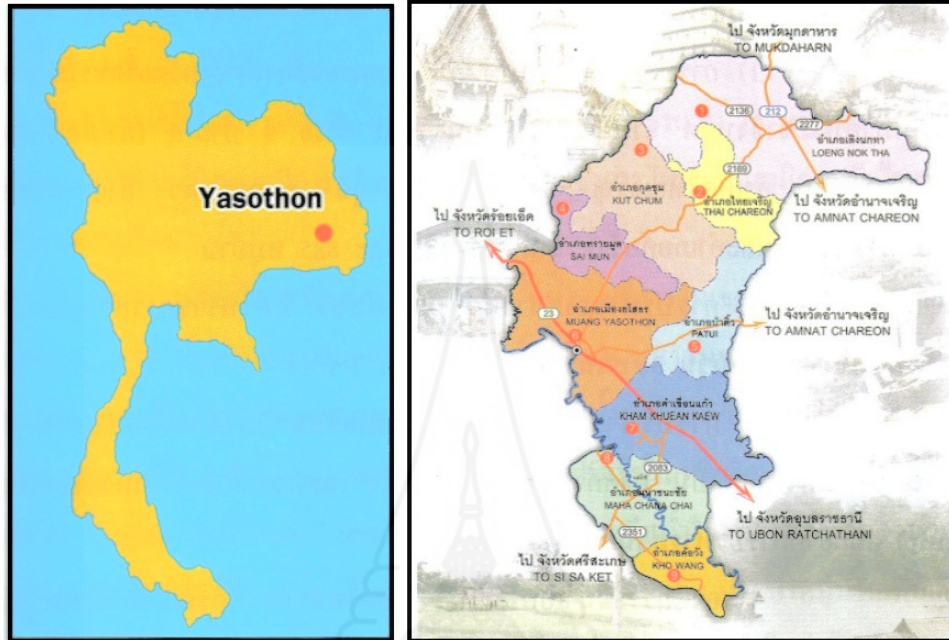
1.1.1 ที่ตั้ง จังหวัดยโสธรตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ประมาณ 531 กิโลเมตร (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1, 2, 202) และอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ) และมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดมุกดาหาร

ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดศรีสะเกษ

ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดอำนาจเจริญ และ จังหวัดอุบลราชธานี

ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดร้อยเอ็ด

ภาพที่ 2.1 แสดงแผนที่จังหวัดยโสธร

ที่มา : สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2560)

1.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดยโสธรตั้งอยู่ในบริเวณที่ราบหรือ แอ่งโคราช โดยอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 128 เมตร มีพื้นที่ 4,161.444 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,600,902.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.81 ของพื้นที่ทั่วประเทศ (321 ล้านไร่) และคิดเป็นร้อยละ 12.89 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด แยกเป็นพื้นที่การเกษตร 1,623,649 ไร่ (62.42%) ป่าสงวนแห่งชาติ 712,822 ไร่ (27.41%) ที่อยู่อาศัย 34,776 ไร่ (1.34%) และอื่นๆ อีก 29,655 ไร่ (8.83%) พื้นที่มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกลงไปทางทิศตะวันออก ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายและดินเค็ม ทางด้านตอนบนของจังหวัดมีลักษณะส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น มีสภาพเป็นป่าและภูเขาขนาดเล็กเป็นบางบริเวณ ทางด้านตอนกลางและตอนใต้ของจังหวัดมีลักษณะเป็นเป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับกับสันดินริมแม่น้ำแม่น้ำชี ด้านตะวันตกของจังหวัดมีลำน้ำยังไหลลงมาบรรจบกับแม่น้ำชี

1.2 สภาพชลประทานจังหวัดยโสธร

โครงการชลประทานยโสธร (2559) ได้สรุปไว้ว่า จังหวัดยโสธรมีโครงการชลประทานต่างๆ เพื่อกักเก็บน้ำ ดังนี้

1.2.1 โครงการชลประทานขนาดกลาง ได้แก่

1) อ่างเก็บน้ำห้วยลิงโจน อยู่ในตำบลห้องแซง อำเภอเลิงนกทา ความจุ 21 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 14,544 ไร่

2) อ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก อยู่ในตำบลบึงคำ อำเภอเลิงนกทา ความจุ 30.3 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 12,672 ไร่

จากข้อมูลสถิติปริมาณเก็บกักปี 2555 - 2559 พบว่าในปี 2555 มีปริมาณน้ำเก็บกักได้น้อยที่สุด คือ 9.19 ล้านลูกบาศก์เมตร และในปี 2559 (ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2559) มีปริมาณน้ำเก็บกักรวม 12.87 ล้านลูกบาศก์เมตร

สภาพปัญหา คือ น้ำต้นทุนในฤดูฝนในเขตจังหวัดยโสธร มีปริมาณเพียงพอ แต่ไม่สามารถเก็บกักไว้ใช้ในฤดูแล้งหรือในช่วงที่ฝนเว้นช่วงได้ในปริมาณที่เพียงพอ ประกอบกับพื้นที่การเกษตรนอกเขตชลประทานมีเพิ่มขึ้น ทำให้แนวโน้มและความต้องการใช้น้ำมีเพิ่มมากขึ้น ขณะที่งบประมาณที่จะสนับสนุนในการดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร

ตารางที่ 2.1 แสดงปริมาณน้ำเก็บกักและพื้นที่ใช้ประโยชน์ของโครงการชลประทานขนาดกลางของจังหวัดยโสธร ปี 2555 - 2559

ชื่อโครงการ ชลประทาน (แหล่งน้ำ)	ปี 2555		ปี 2556		ปี 2557		ปี 2558		ปี 2559	
	ปริมาณ น้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ใช้ ประโยชน์ (ไร่)	ปริมาณ น้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ใช้ ประโยชน์ (ไร่)	ปริมาณ น้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ใช้ ประโยชน์ (ไร่)	ปริมาณ น้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ ใช้ ประโยชน์ (ไร่)	ปริมาณ น้ำ เก็บกัก (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่ใช้ ประโยชน์ (ไร่)
อ่างเก็บน้ำ ห้วยลิงโจน	2.99	14,544	16.95	14,544	17.05	14,544	8.26	14,544	3.62	14,544
อ่างเก็บน้ำ ห้วย สะแบก	6.20	12,672	22.41	12,672	25.68	12,672	18.19	12,672	9.25	12,672
รวม	9.19	27,216	39.36	27,216	42.73	27,216	26.45	27,216	12.87	27,216

ที่มา : โครงการชลประทานยโสธร, 2559

1.2.2 โครงการชลประทานขนาดเล็ก มีจำนวน 193 แห่ง กระจายทั่วทั้งจังหวัด เก็บกักน้ำได้รวม 49.48 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ (ไม่มีระบบชลประทาน) รวม 80,705 ไร่

1.2.3 โครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้า มีสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า รวม 82 แห่ง รวมเนื้อที่โครงการฯ 200,910 ไร่ แยกเป็น ขนาดเล็ก 79 แห่ง และขนาดกลาง 3 แห่ง โดยสูบน้ำจากแม่น้ำชี ลำน้ำยัง ลำห้วยโพง เซบาย

1.2.4 ฝ่ายสำคัญ ได้แก่ ฝ่ายโยธา ความจุ 22.40 ล้านลูกบาศก์เมตร และฝ่ายเสขบาย ความจุ 12.20 ล้านลูกบาศก์เมตร

2. สภาพพื้นที่ทำการเกษตร จังหวัดโสธร

สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของจังหวัดโสธร สำนักงานเกษตรจังหวัดโสธร (2559) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่การเกษตรรวมทั้งจังหวัดจำนวน 1,623,649 ไร่ มีพื้นที่ชลประทานจำนวน 308,831 ไร่ พื้นที่ทำนาจำนวน 1,493,340 ไร่ แยกเป็นข้าวนาปี จำนวน 1,467,340 ไร่ ข้าวนาปรังจำนวน 26,000 ไร่ โดยข้าวนาปีเป็นข้าวจ้าวธรรมดาและข้าวจ้าวหอมมะลิมีพื้นที่ปลูกจำนวน 1,063,295 ไร่ ข้าวนาปรัง 404,045 ไร่ มีการปลูกข้าวจ้าวหอมมะลิปลอดภัยและอินทรีย์จำนวน 46,626 ไร่ พื้นที่ทำไร่จำนวน 96,975 ไร่ พื้นที่ทำสวนจำนวน 33,334 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว, ยางพารา, มันสำปะหลัง, อ้อยโรงงาน, แดงโม, หอมแดง และ ปาล์มน้ำมัน

3. โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

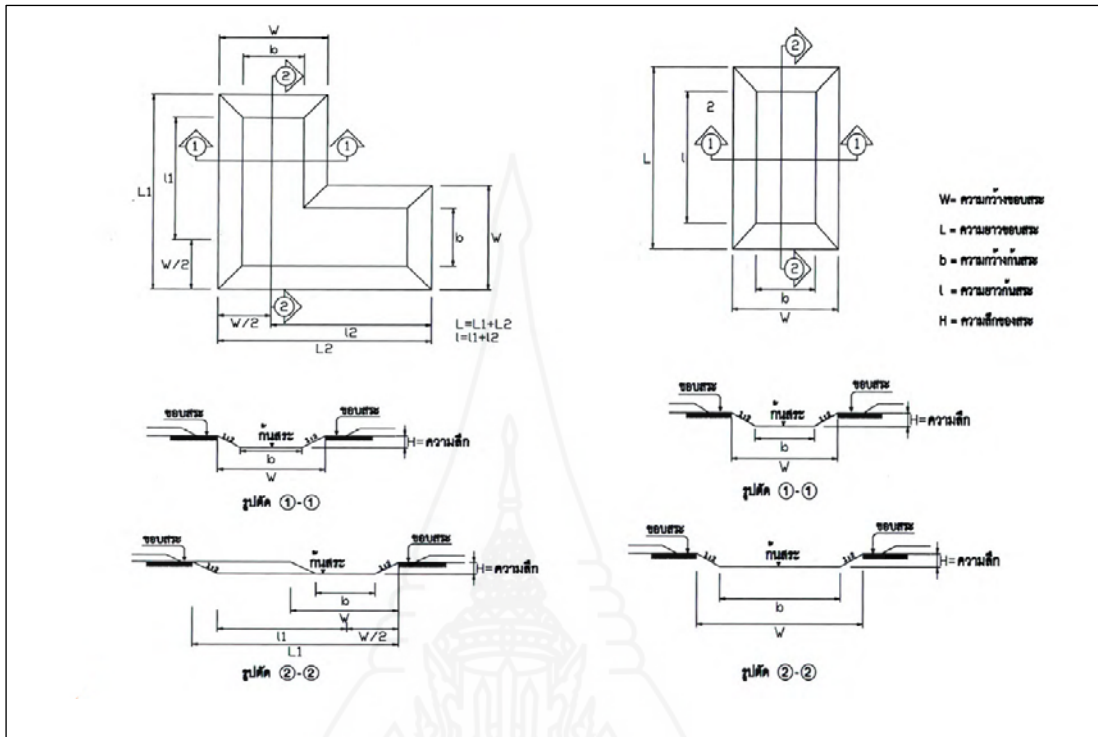
กรมพัฒนาที่ดิน, (2559) กล่าวไว้ว่า นอกจากพื้นที่ภายใต้พื้นที่เกษตรกรรมที่มีการพัฒนาระบบชลประทานแล้ว ยังมีพื้นที่บางส่วนที่ยังมีปัญหาคารขาดแคลนน้ำโดยไม่มีน้ำ ถึงแม้ว่ากรมพัฒนาที่ดินจะมีการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันไปแล้ว จำนวน 300,000 บ่อ โดยเป็นการจ้างเหมาภาครัฐออกค่าใช้จ่ายให้กับเกษตรกรทั้งหมด ทำให้ไม่สามารถขยายผลการดำเนินงานตอบสนองความต้องการได้ทั่วถึง ดังนั้นการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินการแบบให้เกษตรกรมีส่วนร่วม โดยภาครัฐออกค่าใช้จ่ายเครื่องจักรกลให้ แต่เกษตรกรมีส่วนร่วมในการออกค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าขนย้ายเครื่องจักรกล โดยทำในลักษณะทำมากเพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต จะช่วยให้ประหยัดค่าใช้จ่ายได้มากสามารถนำงบประมาณมาขยายการบริการ รองรับความต้องการของเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง และหากสามารถจัดสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติมดังกล่าวจะทำให้สนับสนุนการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ทำการเกษตร สามารถใช้ทรัพยากรที่ดินและน้ำที่มีอยู่อย่าง

จำกัด สำหรับสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น ดังนั้น การเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำ โดยการพัฒนาแหล่งน้ำตามศักยภาพของพื้นที่จึงนับเป็นความจำเป็นเร่งด่วน และการขุดสระน้ำในไร่นาในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร โดยเน้นในพื้นที่นอกเขตชลประทาน เพื่อให้มีการเกษตรมีแหล่งน้ำใช้ในพื้นที่ ให้มีการกระจายไปทั่วพื้นที่ที่ขาดแคลนน้ำ โดยจะต้องเป็นแหล่งน้ำที่มีประสิทธิภาพ สามารถพักเก็บน้ำให้ปริมาณน้ำเพียงพอต่อการทำการเกษตรและการดำรงชีพของเกษตรกรแต่ละรายในช่วงฝนทิ้งช่วง ทำให้เกิดความชุ่มชื้น ในดิน เพื่อให้เกษตรกรสามารถทำการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาภัยแล้งที่เป็นอุปสรรคสำคัญ ในการทำการเกษตรของประเทศอีกต่อไป

เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร กรมพัฒนาที่ดิน 2547, (น.5-8) ได้จัดทำโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน โดยมีรายละเอียดของโครงการดังนี้

3.1 วิธีดำเนินการ

โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นการจ้างขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นาให้กับเกษตรกรที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตชลประทาน โดยมีปริมาณดินขุดไม่น้อยกว่า 1,260 ลูกบาศก์เมตร ในพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร ซึ่งพื้นที่ขุดสระเก็บน้ำจะต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่เกษตรกรเป็นเจ้าของและมีเอกสารสิทธิ์ โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการขุดสระเก็บน้ำประจำไร่นา บ่อละ 2,500 บาท ตามแบบแปลนแผนผังที่กำหนดให้ โดยเกณฑ์ที่ใช้คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ คือ เกษตรกรยากจนมีความตั้งใจประกอบอาชีพทางการเกษตร เป็นพื้นที่ที่ดินมีคุณสมบัติเหมาะสมสามารถเก็บกักน้ำได้ ไม่มีปัญหาน้ำเค็ม แบบแปลนแผนผังที่แนบมาพร้อมนี้ เป็นแบบแปลนแผนผังมาตรฐาน ที่ใช้เป็นแนวทางพิจารณาในการก่อสร้าง และแสดงให้เห็นภาพการขุดสระในพื้นที่ราบต่ำ หรือที่เหมาะสมเพื่อการเกษตรซึ่งเป็นพื้นที่ราบเรียบ (พื้นที่ที่มีความลาดชันไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์) เมื่อมีการขุดสระเก็บน้ำในพื้นที่ที่มีลักษณะดังกล่าวจะทำให้ได้สระเก็บน้ำที่มีความจุประมาณ 1,260 ลูกบาศก์เมตร พอดีหรือมากกว่า ซึ่งจะสามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้ ทั้งในช่วงฝนทิ้งช่วง หรือในช่วงฤดูแล้ง

ภาพที่ 2.2 แสดงแบบแปลนสระเก็บน้ำประจำไร่นา

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน. (2558)

3.2 วิธีการดูแลรักษาแหล่งน้ำ

ข้อมูลจาก (กรมพัฒนาที่ดิน 2547, น. 7-10) ให้ไว้ดังนี้

แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นแหล่งน้ำที่ได้จากการขุดดินให้เป็นบ่อที่มีปริมาตรกักเก็บตามต้องการ คือ 1,260 ลูกบาศก์เมตร สระที่ขุดควรมีความลึกไม่ต่ำกว่า 3 เมตร น้ำที่กักเก็บได้มาจาก น้ำฝน น้ำหนอง น้ำท่า หรือน้ำใต้ดิน เพื่อเก็บน้ำไว้ใช้และบรรเทาปัญหาภัยแล้ง

ซึ่งน้ำในบ่อจะเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ การดูแลรักษา ทั้งสภาพแหล่งน้ำและน้ำในแหล่งน้ำ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับชนิดพืชที่ปลูก รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำ เกษตรกรสามารถใช้น้ำจากบ่อในการทำนา ซึ่งเป็นการใช้น้ำสำหรับเพาะกล้าและสูบน้ำไปใช้เมื่อมีความจำเป็นในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง จะเป็นการช่วยให้ข้าวมีผลผลิตสมบูรณ์ตามฤดูกาล นอกจากนี้ใช้ในการทำนาแล้วเกษตรกรยังใช้ในการปลูกพืชผัก อาจจะเป็นการปลูกบริเวณ

รอบบ่อหรือปลูกเป็นพืชหลังนา ซึ่งการมีแหล่งน้ำใช้ในการเพาะปลูกเพียงพอจะช่วยทำให้ได้ผลผลิตสูงขึ้นได้

4. การใช้ประโยชน์จากน้ำเพื่อการเกษตร

การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรนั้น น้ำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต โดยเป็นปัจจัยในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในอดีตและเป็นขีดจำกัดความเจริญของชุมชนปัจจุบัน น้ำยังดำรงความสำคัญและเป็นประเด็นให้มีการศึกษาวิจัย การบริหารจัดการเพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพน้ำที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ในการอุปโภค บริโภค การเกษตร อุตสาหกรรม และอื่น ๆ

4.1 การใช้น้ำเพื่อการเกษตรและการใช้ประโยชน์จากน้ำ ข้อมูลจากโปรแกรมสารสนเทศเพื่อการเกษตรและการพัฒนาที่ดิน (กรมพัฒนาที่ดิน, 2559, น.5)

น้ำในบ่อจะเป็นประโยชน์มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับชนิดพืชที่ปลูก รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำ เกษตรกรสามารถใช้น้ำจากบ่อในการทำนา ซึ่งเป็นการใช้น้ำสำหรับเพาะกล้า และสูบน้ำไปใช้เมื่อมีความจำเป็นในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง จะเป็นการช่วยให้ข้าวมีผลผลิตสมบูรณ์ตามฤดูกาล นอกจากใช้ในการทำนาแล้วเกษตรกรยังใช้ในการปลูกพืชผัก อาจจะเป็นการปลูกบริเวณรอบบ่อหรือปลูกเป็นพืชหลังนา ซึ่งการมีแหล่งน้ำใช้ในการเพาะปลูกเพียงพอจะช่วยทำให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น

4.2 การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นา (กรมพัฒนาที่ดิน, 2559, น.19-31) ให้ข้อมูลไว้ว่า ในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นานั้น สามารถใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

4.2.1 การเพาะปลูกพืช น้ำในบ่อจะเป็นประโยชน์มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับชนิดพืชที่ปลูกรวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำ เกษตรกรสามารถใช้น้ำจากบ่อในการทำนา ซึ่งเป็นการใช้น้ำสำหรับเพาะกล้า และสูบน้ำไปใช้เมื่อมีความจำเป็นในกรณีที่ฝนทิ้งช่วง จะเป็นการช่วยให้ข้าวมีผลผลิตที่สมบูรณ์ตามฤดูกาล นอกจากใช้ในการทำนาแล้ว เกษตรกรยังสามารถใช้ในการปลูกพืชผักหลังนา การมีแหล่งน้ำใช้ในการเพาะปลูกเพียงพอจะช่วยทำให้รับผลผลิตสูงขึ้น การใช้น้ำในการปลูกผัก การปลูกพืชผักส่วนใหญ่ต้องมีการรดน้ำในแปลงเพาะปลูก ตัวอย่างชนิดของพืชผัก ดังนี้

1) กระเทียม ควรรดน้ำหลังปลูกทันที ต่อจากนั้นให้รดน้ำ 3-5 วันต่อครั้ง และหลังปลูกไปแล้ว 30 วัน ให้รดน้ำทุก 7 - 10 วันต่อครั้ง เมื่อกระเทียมมีอายุเกินกว่า 60 วัน ลดปริมาณน้ำให้เหลือเพียง 2 ครั้งต่อเดือน

2) กะหล่ำดอก ต้องมีการให้น้ำ โดยช่วงแรกหลังจากย้ายปลูก ไม่ต้องให้น้ำมากนัก เพียงให้ดินมีความชุ่มชื้นอย่างสม่ำเสมอ เมื่อกะหล่ำดอกโตขึ้น ก็ให้น้ำมากขึ้นควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ วันละ 2 ครั้งเวลาเช้าเย็น ไม่ควรปล่อยให้ชะงักการเจริญเติบโตและกระทบกระเทือนต่อการสร้างดอกทำให้คุณภาพและน้ำหนักดอกลดลง

3) กะหล่ำปลี ควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอ เนื่องจากกะหล่ำปลีเป็นผักรากตื้น จึงไม่สามารถดูดน้ำที่ลึกได้ ควรรดน้ำในตอนเช้าและเย็น ระยะเวลาที่กะหล่ำปลีต้องการน้ำมากที่สุด เป็นระยะที่กะหล่ำปลีกำลังเจริญเติบโต คือระยะหลังจากแปลงปลูกประมาณ 2-3 สัปดาห์ไปจนถึงก่อนการเก็บเกี่ยวประมาณ 1 สัปดาห์ และเมื่อกะหล่ำปลีเข้าปลีเต็มที่แล้ว ควรลดปริมาณการให้น้ำลงทีละน้อย จนเหลือรดวันละครั้งหรือวันเว้นวัน หรือ 2-3 ครั้ง

4) ค่ะน้ำ เป็นพืชที่ต้องการน้ำอย่างเพียงพอและสม่ำเสมอเพราะต้นค่ะน้ำ มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการปลูกค่ะน้ำ จึงต้องปลูกแหล่งที่น้ำเพียงพอตลอดฤดูปลูก หากค่ะน้ำขาดน้ำจะทำให้ชะงักการเจริญเติบโตและคุณภาพไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่เมล็ดเริ่มงอกยิ่งขาดน้ำไม่ได้เลย วิธีการให้น้ำค่ะน้ำ โคนใช้บัวฝอยหรือใช้เครื่องฉีดฝอยฉีดให้ทั่วแล้วชุ่มให้น้ำค่ะน้ำวันละ 2 เวลา คือ เช้าและเย็น

5) แตงกวา หลังจากย้ายกล้าปลูกแล้วต้องให้น้ำทันที ระบบการให้น้ำนี้อาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสถานที่ แต่ระบบที่เหมาะสมกับแตงกวา คือการให้น้ำตามร่อง เพราะว่าจะไม่ทำให้ลำต้นและใบไม่ชื้น ลดการลุกลามของโรคพืชและใบ ช่วงเวลาการให้น้ำระยะแรกควรให้ 2-3 วันต่อครั้ง และต้นเมื่อต้นเจริญเติบโตแล้ว จึงปรับช่วงเวลาการให้น้ำขึ้น ข้อควรคำนึงสำหรับการให้น้ำนั้น คือ ต้องกระจายในพื้นที่สม่ำเสมอตลอดแปลง และตรวจดูความชื้นในดิน ไม่ให้สูงเกินไปจนกลายเป็นแฉะเพราะจะทำให้รากเน่าได้

6) ถั่วฝักยาว เป็นพืชที่ต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอ ระยะเจริญเติบโตหลังจากถอนแยกแล้วควรให้น้ำทุก 3-5 วันต่อครั้ง ให้ตรวจสอบความชื้นในดินให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโต ระบบการให้น้ำอาจใช้วิธีการใส่น้ำเข้าตามร่อง หรืออาจจะใช้วิธีการตัดรดโดยตรง ขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำที่มีสภาพพื้นที่ปลูกและความชำนาญของผู้ปลูก

7) ผักชี เป็นผักที่ต้องการน้ำมาก แต่ไม่ชอบน้ำขัง ดังนั้น ควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอวันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น อย่าให้น้ำโชกมากเกินไป เพราะผักชีถูกน้ำหรือฝนมาก ๆ มักจะเน่าง่าย

8) พริก เป็นพืชที่ไม่ต้องการน้ำมากเกินไป ควรให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ เฉพาะช่วงแรกของการเจริญเติบโต โดยให้น้ำเฉลี่ย 5 วันต่อครั้ง ลดการให้น้ำในช่วงเก็บผลผลิต โดยให้น้ำเฉลี่ย 7 ต่อครั้ง เหตุที่ลดน้ำ เพราะหากให้น้ำมากเกินไปจะทำให้คุณภาพของผลไม่ดี สีไม่สวย

การให้น้ำทุกครั้งอย่าให้จนเปียกและเกินไปและไม่ควรปล่อยให้ดินแห้งมากจะทำให้ชะงักการเจริญเติบโต ควรเตรียมการระบายน้ำไว้สำหรับในฤดูฝนด้วย

9) ข้าวโพดฝักอ่อน เป็นพืชที่ต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอ การขาดน้ำหรือปล่อยให้ดินแห้งช่วงใดช่วงหนึ่งจะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงักมีผลกระทบต่อผลผลิต ขนาดฝักอ่อนและคุณภาพของฝัก โดยเฉพาะฝักที่มีรูปร่างผิดปกติจะเกิดขึ้นมาก ข้าวโพดอ่อนต้องการน้ำโดยพิจารณาจากระดับบนคือ 0-20 เซนติเมตร ตลอดฤดูปลูก การปฏิบัติทั่วไปในการให้น้ำฤดูแล้งคือ ในขณะที่ข้าวโพดยังเล็กควรให้น้ำทุก 2-3 วัน เมื่อดันสูงประมาณ 50-60 เซนติเมตร ควรให้น้ำทุก 5-7 วัน ต่อจากนั้นให้น้ำเมื่อดินในแปลงเริ่มแห้ง

10) มะเขือเทศ มีความต้องการน้ำอย่างสม่ำเสมอตั้งแต่เริ่มปลูก ไปจนถึงผลเริ่มแก่ (ผลจะมีการเปลี่ยนสี) หลังจากนั้นควรลดการให้น้ำลง มิฉะนั้นอาจทำให้ผลแตกได้ การรดน้ำมากเกินไปจะทำให้ดินชื้น ซึ่งทำให้เชื้อราที่ทำให้เกิดโรคเน่าเจริญได้ดี แต่หากมะเขือเทศขาดน้ำแล้วให้น้ำอย่างกะทันหันก็จะทำให้ผลแตกได้

4.2.2 การเลี้ยงปลาในสระน้ำ การเลี้ยงปลาในสระน้ำในไร่นา หรือบ่อดินขนาด 1,260 ลูกบาศก์เซนติเมตร เมื่อเทียบเป็นขนาดเนื้อที่ประมาณ 800 ตารางเมตรหรือ 0.5 ไร่ นิยมสร้างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อความสะดวกในการจับปลาการเลี้ยงปลานอกเขตชลประทานอาจทำควบคู่ไปกับการเพาะปลูก แต่จำเป็นต้องวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ไม่มีแหล่งน้ำเติมนอกจากอาศัยน้ำฝน การรักษาระดับน้ำไว้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็น โดยทั่วไประดับน้ำควรอยู่ที่ 1-2 เมตร จากกันสระ ถ้าปริมาณน้ำน้อยกว่า 50 เซนติเมตร ปลาอาจตายได้หรือไม่โต เนื่องจากน้ำมีอุณหภูมิสูง ปลาที่นิยมเลี้ยงมี 3 ประเภท ปลากินพืช เช่นปลานิล ปลาคะเพียนขาว ปลายี่สก และปลาไน ปลาดตามธรรมชาติ เช่น ปลาช่อน ปลาหมอเทศ ปลากินเนื้อ ปลาดุกอูย ปลาสวาย กรณีที่มีแหล่งน้ำจำกัด เช่น มีเพียง 1-2 บ่อ เกษตรกรเลี้ยงปลากินพืชเนื่องจากการเลี้ยงปลากินเนื้อเนื่องจากการเลี้ยงปลากินเนื้อมันประสพบันหาน้ำเสียจำเป็นต้องมีกานถ่ายน้ำ และ ตากบ่อทุกปี ส่วนปลาดตามธรรมชาติ เช่น ปลาช่อน ปลาหมอ มักอยู่ในแหล่งน้ำนิ่งที่มีระดับน้ำค่อนข้างตื้นไม่เกิน 1 เมตร และจะกินลูกปลานขนาดเล็กเป็นอาหารทำให้ป้าชนิดอื่นรอดอยู่น้อย

1) การเลี้ยงปลากินพืช อาจเลี้ยงแบบให้กินอาหารธรรมชาติอย่างเดียว ซึ่งเป็นอาหารที่เกิดขึ้นเอง ในบ่อ เช่น ไร่น้ำ หนอง แมลง ผักต่างๆ สำหรับขนาดเล็ก การเลี้ยงปลากินพืชอาจเลี้ยงชนิดเดียวหรือหลายชนิดปนกัน เช่น ปลานิล ปลาคะเพียน ปลาไน ขนาดบ่อ 0.5 ไร่ ควรปล่อยลูกปลาประมาณ 2,000-2,500ตัว ใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 6-8 เดือน ให้เริ่มจับปลาขนาดใหญ่ออกก่อน เพื่อลดอัตราความหนาแน่น แล้ววิดน้ำจับปลาเมื่อเลี้ยงครบรอบ 1 ปี จะได้ผลผลิตประมาณ 1,000-1,200 กิโลกรัม

2) การเลี้ยงปลากินเนื้อ โดยทั่วไปการเลี้ยงปลาเนื้อพวก ปลาตุ๊กตุ๊ก ปลา
 คูก บิ๊กคูก หรือปลาสวย ต้องให้อาหารจำพวกไส้เดือน ตัวไหม ปลวก หนอน มด หรือพวกเครื่อง
 ในสัตว์ อาหารประเภทนี้ทำให้ปลาเจริญเติบโตเร็ว แต่มีข้อเสียที่ค่าอาหารแพง น้ำเสียง่าย และ
 จำเป็นต้องมีการคมนาคมสะดวกเพื่อการจำหน่าย เมื่อน้ำเสียจำเป็นต้องถ่ายน้ำและตากบ่อ ทำให้
 ต้องมีบ่อสำรอง หรือแหล่งน้ำเติม เพื่อลดความเข้มข้นของน้ำให้เจือจางลง สามารถเลี้ยงได้
 ครบรอบประมาณ 3-4 เดือน โดยทั่วไปบ่อขนาด 0.5 ไร่ ปล่อยปลาตุ๊กตุ๊ก จำนวน 20,000 ตัวจะได้
 ผลผลิตประมาณ 2,000 กิโลกรัม (ค่าอาหารประมาณ 20,000 บาท)

3) การเลี้ยงปลาธรรมชาติ ปลาธรรมชาติคือปลาที่ชობอยู่ตามแหล่งน้ำ
 ธรรมชาติ เช่น ปลาช่อน ปลาหมอ มักอาศัยบริเวณน้ำนิ่งตามลำคลองหนองบึงที่มีพืชนาหนาแน่น
 เป็นปลาล่าเหยื่อกินปลาขนาดเล็ก กบเขียดเป็นอาหาร และชობอยู่ในน้ำที่มีความลึกไม่เกิน 1 เมตร
 มักอพยพขึ้นไปหากินและวางไข่เลี้ยงตัวอ่อนตามท้องนา ดังนั้นเมื่อฝนตกหนักน้ำล้นนาไหลเข้า
 สระ ถ้าเกษตรกรต้องการเลี้ยงปลาธรรมชาติสามารถเปิดทางน้ำเข้า หรือปล่อยให้น้ำล้นคันสระให้
 ปลาเข้าไปได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไว้บริโภคเฉพาะครัวเรือน

4.2.3 การเลี้ยงสัตว์ ในบริเวณสระน้ำที่เกษตรกรได้รับ ซึ่งมีอย่างน้อย รายละเอียด 1- 2
 บ่อนั้น เกษตรกรสามารถนำมาเลี้ยงสัตว์ เพื่องานอดิเรกหรือ เพื่อขายเป็นรายได้เสริมหรือไว้เพื่อ
 ทำอาหาร ซึ่งจะประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านอาหาร สำหรับของตนเองได้ เป็นการลดค่าใช้จ่ายด้าน
 อาหารภายในครอบครัว นอกจากเกษตรกรจะไม่ต้องจ่ายเงินสดซื้ออาหารแล้ว ยังเป็นการเก็บออม
 เงินทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนั้นยังเป็นการฝึกให้สมาชิกทุกคนในครอบครัวได้ใช้เวลา
 ร่วมกันให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน

1) การเลี้ยงโคเนื้อ กระบือ เกษตรกรสามารถใช้น้ำจากสระมาเลี้ยงโคเนื้อ
 และกระบือได้ ส่วนจะเลี้ยงจำนวนเท่าใดขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำในสระ ซึ่งต้องมีเพียงพอต่อจำนวน
 ของสัตว์เลี้ยง โคน้ำพื้นเมืองและกระบือ สามารถเลี้ยงได้ง่ายทั่วไปตามสภาพภูมิอากาศของ
 ประเทศไทย สามารถทนต่อการเปลี่ยนแปลงของอากาศได้ดี กินอาหารง่าย และมีต้นทุนการผลิตต่ำ
 แต่เกษตรกรต้องเอาใจใส่ทุกวัน โดยการให้อาหาร น้ำ และหาโรงเรือนที่ปลอดภัยจากฝน แผลง ุง
 และศัตรูอื่นๆ อาหารหยาบที่สำคัญสำหรับโคเนื้อ กระบือ คือ หญ้าสด พันธุ์หญ้าที่กรมปศุสัตว์
 ส่งเสริมให้เกษตรกรทั่วไปนำไปปลูกเลี้ยงสัตว์ เช่น หญ้าลูซี่ หญ้ากินนีสีม่วง หญ้าขน หญ้าแพงโก
 ล่า หญ้าเอมิล เป็นต้น ในฤดูฝนมักมีหญ้าสดเกินความต้องการ จึงควรเก็บถนอมไว้เป็นอาหารสัตว์
 ในฤดูแล้ง โดยการทำหญ้าแห้งหรือหญ้าหมัก

นอกจากหญ้าแล้ว พืชตระกูลถั่วยังเป็นอาหารสัตว์ที่มีคุณค่าทางอาหารสูง
 เนื่องจากถั่วส่วนใหญ่มีระบบรากลึกกว่าหญ้า จึงทนแล้งได้ดีกว่า พืชตระกูลถั่ว ที่กรมปศุสัตว์

แนะนำให้ปลูก เช่น ถั่วฮามาต้า แกรมสไตโล คาวาลเคด เซนโตรซีมา ฯลฯ กรมปศุสัตว์แนะนำให้ปลูกพืชตระกูลถั่วแซมกับหญ้า เพื่อปรับคุณภาพอาหารสัตว์

นอกจากนี้วัสดุพลอยได้จากการปลูกพืช ก็สามารถนำมาใช้เลี้ยงโค กระบือได้ เช่น ฟางข้าว ต้นข้าวโพด ยอดอ้อย มันสำปะหลัง (มันเส้น) ต้นถั่วลิสง ฯลฯ ผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมการเกษตร ก็สามารถใช้เป็นอาหารเสริมในการเลี้ยงโค กระบือ เช่น เดียวกัน เช่น กากน้ำตาล เปลือกสับปะรด มันสำปะหลัง เป็นต้น

2) การเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่พันธุ์พื้นเมืองมีลักษณะดีในเรื่องการเลี้ยงง่าย เกษตรกรสามารถจัดหาอาหารไก่ได้จากสิ่งที่ตัวเองมี เช่น ข้าวเปลือก ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วต่างๆ ฯลฯ ข้อควรระวังสำหรับผู้เลี้ยงไก่ในปัจจุบัน คือจะต้องทำวัคซีนป้องกันโรคของสัตว์ปีกที่ไม่สามารถรักษาได้ด้วยยา เช่น หยอดวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล หลอดลมอักเสบ ฝีดาษ เมื่ออายุ 1-7 วัน โดยปรึกษาสัตวแพทย์ในพื้นที่ ส่วนโรคที่สามารถรักษาให้หายได้ด้วยยา เช่น โรคบิด ซึ่งมักเป็นมากกับไก่ที่อายุต่ำกว่า 2 เดือน ลูกไก่จะถ่ายเป็นมูกมีเลือดปนออกมา เกษตรกรหมั่นสังเกตเวลาลูกไก่ผิดปกติไม่กินอาหาร ซึ่งหากเป็นบิดให้หยดละลายน้ำให้ไก่กิน 3 วัน หยุด 1 วันแล้วกินต่ออีก 3 วัน ส่วนโรคหวัดลูกไก่มักเป็นมากในฤดูฝน หรือเวลาอากาศเปลี่ยนแปลงกะทันหัน ลูกไก่จะมีน้ำมูกน้ำตาไหล จามเสียงดัง รักษาโดยการให้ยาปฏิชีวนะพวกแกลลิมีซิน เพนิซิลิน หรือ เทอร์รา มีซิน หรืออาจให้พวกสมุนไพร เช่น ฟ้าทะลายโจร 144 กรัม ไพล 39 กรัม ขมิ้น 7 กรัม ผสมในอาหารได้ 100 กิโลกรัม จะช่วยให้ลูกไก่แข็งแรงขึ้น แล้วไม่ต้องใช้ยาปฏิชีวนะมาก

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความพึงพอใจ

มีบุคคลหลายท่านได้ให้ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจไว้ ดังนี้

5.1 ความหมายของความพึงพอใจ

กู๊ด (Good, 1973) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพ คุณภาพ หรือระดับความพึงพอใจ ซึ่งเป็นผลมาจาก ความสนใจต่างๆ หรือทัศนคติที่บุคคลนั้นมีต่อสิ่งนั้น

โวลแมน (Wolman, 1973) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่มีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย ความต้องการหรือแรงจูงใจ

เคลิร์ก (Wuirk, 1987) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกมีความสุข หรือความพอใจเมื่อได้รับความสำเร็จ หรือได้รับสิ่งที่ต้องการ

ฮอร์นบี (Hornby, 2000) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีเมื่อประสบความสำเร็จ หรือได้รับสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้น เป็นความรู้สึกที่พอใจ

วิรุฬ พรรณเทวี (2542) ให้ความหมายความพึงพอใจไว้ว่า ความรู้สึกภายในจิตใจของมนุษย์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่าจะคาดหวังกับสิ่งหนึ่งอย่างไร ถ้าคาดหวังมาก และได้รับการตอบสนองด้วยดีจะมีความพึงพอใจมาก แต่ถ้าผิดหวังก็จะไม่พึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง

ราณี เซวานปรีชาศ (2538, น.18 อ้างถึงใน วฤทธิ สารฤทธิคาม, 2548, น.31) ให้ความหมายความพึงพอใจไว้ว่า ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ความรู้สึกพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของบุคคลได้รับการตอบสนอง

วัลภา ชายหาด (2532 อ้างถึงใน ประชากร พัฒนกุล และคณะ, 2550, น.22) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจของประชากรที่มีต่อการบริการสาธารณะว่า หมายถึง ระดับของความพึงพอใจของประชากรที่มีต่อการบริการอย่างเท่าเทียม ก้าวหน้า ต่อเนื่อง รวดเร็วและทันเวลา

สรุปความพึงพอใจหมายถึง คือความรู้สึกหรือทัศนคติที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้การกระทำให้เกิดการยอมรับและได้รับการตอบสนองที่ดี ส่งผลให้เกิดความสุขความสบายใจซึ่งมีผลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ก็จะเกิดความพอใจ ชอบใจ เกิดเป็นทัศนคติด้านบวก

5.2 ทฤษฎีความพึงพอใจ

เชลลี่ (Shelli, 1995 อ้างถึงใน ปราการ กองแก้ว, 2546, น.17) ได้ศึกษาแนวคิดความพึงพอใจไว้ว่า เป็นความรู้สึกสองแบบของมนุษย์ คือ ความรู้สึกในทางบวกและทางลบ โดยความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีความรู้สึกทางบวกมากกว่าทางลบ

ธีรภิติ นวรัตน์ ณ อยุธยา (2547) ได้กล่าวถึงแนวคิดความพึงพอใจของลูกค้าว่า ความพึงพอใจของลูกค้าจะเกิดจากประสบการณ์จากการให้บริการอย่างเต็มที่จนสุดความสามารถ ลูกค้าจะรู้สึกว่าคุณค่าที่ได้มาใช้บริการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกของบุคคลที่มีการทำงานในทางบวก

ฟ้ามูย สุกัณสีล (2548) กล่าวว่า ความรู้สึกที่ดีหรือทัศนคติที่ดีของบุคคลซึ่งมักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการ ก็จะเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสิ่งนั้น

สรุปความพึงพอใจคือ ความรู้สึกที่ดีที่ได้รับการตอบสนองตามสิ่งที่บุคคลนั้นๆ ต้องการ และทำให้มีผลต่อจิตใจทางด้านบวก

6. แนวคิดทฤษฎีการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model)

สตัฟเฟิลบีม กล่าวไว้ว่า การตัดสินใจเกี่ยวกับความสำเร็จของหลักสูตรนั้น ควรทำการประเมินองค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การประเมินสถานะแวดล้อมหรือบริบท (Context

evaluation: C) การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation: I) การประเมินกระบวนการ (Process evaluation: P) และการประเมินผลผลิต (Product evaluation: P) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (Stufflebeam, 2003)

6.1 การประเมินสถานะแวดล้อมหรือบริบท (Context evaluation: C) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผลความจำเป็นที่ต้องดำเนินการโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ เช่น ความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัญหาชุมชน ตลาดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.2 การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input evaluation: I) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับนำมาใช้ในการดำเนินการโครงการ เช่น กำลังคน งบประมาณและแหล่งสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาคาร สถานที่ เวลา รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

6.3 การประเมินกระบวนการ (Process evaluation: P) เป็นการประเมินเกี่ยวกับวิธีการจัดกิจกรรมของโครงการ เช่น การบริหารจัดการ การวัดและการประเมินผล ตลอดจนการนำปัจจัยนำเข้ามาใช้เหมาะสมมากน้อยเพียงใด เป็นไปตามลำดับขั้นตอนหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมีอุปสรรคใดๆเกิดขึ้นหรือไม่

6.4 การประเมินผลผลิต (Product evaluation: P) เป็นการประเมินผลที่ได้รับจากโครงการ ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น ความพึงพอใจของผู้ได้รับโครงการ โดยการประเมินผลผลิตจะมีการนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลวของโครงการ การประเมินในส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดสินใจปรับปรุง เพื่อนำไปใช้ต่อ หรือยกเลิกโครงการ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการประเมินตามแบบจำลอง CIPP Model ของ สตีฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เนื่องจากเป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นระบบอย่างสมบูรณ์ โดยเริ่มการประเมินตั้งแต่ก่อนดำเนินการ และประเมินอย่างต่อเนื่อง คือ ปัจจัยนำเข้า การบวนการโครงการ จนกระทั่งถึงผลสัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นจุดสิ้นสุด

7. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

มีผู้ให้ความหมาย แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ไว้ ดังนี้

7.1 ความหมาย

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2542, น. 395) ระบุว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่ตั้งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติการและ

ทักษะความเข้าใจที่รับมาจากประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับมาจากการ ได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ

Bloom (1971, p.271) ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะเรื่องหรือเรื่องทั่วไป การระลึกได้ถึงวิธีการและกระบวนการ หรือการระลึกได้ถึงแบบแผน โครงสร้าง หรือสภาพการณ์ โดยเน้นกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ

กู๊ด (Good, 1973, p.325) ให้ความหมายไว้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง ความจริง กฎเกณฑ์ และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและสะสมไว้จากประสบการณ์ต่างๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผล บุคคลนั้นควรต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งนั้นเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ไพบุลย์ เปียศิริ (2552) พจนานุกรมไทยฉบับรวมความรู้สำหรับนักเรียน ระบุว่า ความรู้ หมายถึง สิ่งที่มาจากการเล่าเรียน ค้นคว้าหรือประสบการณ์ สิ่งที่ได้รับจากการ ได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ประสบการณ์ หรือ การระลึกถึงข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎเกณฑ์ รวมถึงสิ่งของและเหตุการณ์ต่างๆ ที่บุคคลสังเกตและเก็บรวบรวมสะสม ซึ่งแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้และวัดได้

7.2 การวัดความรู้

นางฉพร ทับทิมทวีโชค (2556) กล่าวไว้ว่า การวัดความรู้เป็นการวัดความสามารถในการระลึกเรื่องราวข้อเท็จจริง หรือประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับมา โดยใช้มาตรวัดต่างๆ ซึ่งการวัดความรู้ความเข้าใจนั้นส่วนมากนิยมใช้แบบทดสอบ โดยแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ แบบอัตนัยหรือแบบเรียงความ ซึ่งให้เขียนตอบเป็นแบบสั้นๆ หรือเป็นข้อๆตามความเหมาะสม และแบบปรนัย ซึ่งแบ่งเป็น 4 ชนิด คือ แบบเติมคำ แบบถูก-ผิด แบบจัดคู่ และแบบเลือกตอบ โดยคำถามที่ใช้วัดความรู้ความเข้าใจ แบ่งออกเป็น 3 ชนิด ได้แก่

- 1) ถามความรู้ในเนื้อเรื่อง เป็นการถามรายละเอียดเนื้อหาข้อเท็จจริงต่างๆ ของเรื่องราวทั้งหลาย เช่น ศัพท์ กฎ ความจริง
- 2) ถามความรู้ในวิธีการดำเนินการ เป็นการถามวิธีการปฏิบัติต่างๆ ตามแบบแผน ประเพณี ขั้นตอนของการปฏิบัติงานทั้งหลาย เช่น ถามระเบียบแบบแผน ลำดับขั้นตอน และหลักเกณฑ์ต่างๆ
- 3) ถามความรู้รวบยอด เป็นการถามความสามารถในการจดจำข้อสรุป หรือหลักการของเรื่องที่เกิด

สรุปได้ว่า การวัดความรู้ทำได้โดยให้บุคคลระลึกถึงความจำในเรื่องนั้นๆ ออกมา โดยใช้แบบทดสอบชนิดต่างๆ และในการศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในตอนที่ 3 โดยสอบถามความรู้ความเข้าใจใน 4 ด้าน คือ เกี่ยวกับสถานะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า การบวนการ โครงการ และผลที่เกิดจากการดำเนินโครงการ ซึ่งเป็นแบบทดสอบ แบบถูก-ผิด จำนวน 15 ข้อ

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนันต์ ปานคล้าย (2537, น.67) ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กประเภทสระน้ำในเขตพื้นที่จังหวัดยโสธร พบว่า การใช้ประโยชน์จากโครงการส่วนมากใช้ในฤดูแล้ง ทั้งนี้เพราะว่าสระน้ำส่วนใหญ่เก็บกักน้ำไว้ได้ในฤดูแล้ง สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้ตามต้องการ บางส่วนปลูกพืชรอบ ๆ สระซึ่งใช้ปริมาณน้ำไม่มากนัก การใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันในการอุปโภค บริโภค มีไม่มากเท่าที่ควรเพราะโครงการส่วนใหญ่ไม่ได้ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน

อินทราชูช จันทรอินทร์ (2538, น.5) ศึกษาการประเมินความสำเร็จโครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็กกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่า การขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรขนาดเล็ก 1,250 ลูกบาศก์เมตร ร่วมกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ก่อให้เกิดผลได้มากกว่า

ทวีชัย ภูมิสาขา (2541, น.98-100) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกรในโครงการสนับสนุนแผนการผลิตของเกษตรกร จังหวัดยโสธร พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาเพื่อการอุปโภค รองลงมาใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ปลูกไม้ผล ปลูกพืชผัก และปลูกพืชไร่ และพบว่า เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรและจำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาแต่พบว่าการได้รับการเยี่ยมชมจากเกษตรตำบล มีความสัมพันธ์ต่อการปลูกข้าว การเคลื่อนย้ายแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชไร่ การปลูกผัก การปลูกข้าวและการเลี้ยงปลา ในส่วนรายได้เงินสด มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชผัก และการมีเครื่องสูบน้ำขนาดเล็ก มีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชไร่ การปลูกพืชผักและการเลี้ยงปลา ส่วนในเรื่องระยะทางระหว่างที่พักอาศัยกับสระน้ำมีความสัมพันธ์กับการปลูกพืชผักและเลี้ยงปลา อีกทั้งการมีระดับที่ตั้งของสระน้ำสูงกว่าผิวนามิมีความสัมพันธ์กับการปลูกผัก การปลูกไม้ผล และการเลี้ยงปลา

มนต์ชัย จงกล (2546, น.83) ศึกษาการใช้ น้ำของเกษตรกรในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ พบว่า เกษตรกรอาศัยน้ำจากสระมาใช้ในกิจกรรมเพาะปลูกต่าง ๆ ได้แก่ ไม้ผล พืชผักต่าง ๆ

และพีชไร้ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้พีชไร้ จะเรียกว่า พีชฤดูแล้ง เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกในแปลงนา หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ จะใช้วิธีหว่านน้ำ สูบน้ำจากสระ และใช้กัลกน้ำเป็นหลัก ในการกำหนดรอบเวรการให้น้ำแก่พีชนั้น เกษตรกรจะอาศัยหลักการสังเกตปริมาณความชื้นของดินในแปลงเพาะปลูก

ผลเสีย นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรมีน้ำไว้ใช้เพื่อการเกษตร และการอุปโภค บริโภค ตลอดปี มีรายได้เพิ่มขึ้น มีการใช้แรงงานเพิ่มขึ้น มีอาหารจำพวกพืชผัก ผลไม้ บริโภคในครัวเรือน และยังเป็นารลดปัญหาสังคม ซึ่งเกิดจากการละทิ้งถิ่นฐานที่ทำกิน อพยพโยกย้ายไปประกอบอาชีพอื่นในเมือง

วรรณ ยั่งยืน (2547, น.92-93) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสระน้ำประจำไร่นาในการทำเกษตรแบบผสมผสาน พบว่าเกษตรกรใช้ประโยชน์จากสระน้ำประจำไร่นาบริเวณคันสระและรอบนอกคันสระส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา รองลงมาคือ เลี้ยงปลา ปลูกพีชไร้ เลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ผล และพืชสวน หลังมีสระน้ำมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 37.1 การเปลี่ยนแปลงภายในครัวเรือนหลังมีสระน้ำ ส่วนใหญ่ มีรายได้ ผลผลิตทางการเกษตร จำนวนกิจกรรมการเกษตรเพิ่มขึ้น การอพยพแรงงานคนที่ ส่วนการซื้ออาหารบริโภคในครัวเรือนลดลง

สัมฤทธิ์ ภาณุบุศย์ (2548, น.84) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากสระน้ำขนาดเล็กเพื่อการเกษตรของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดิน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเกษตรกรใช้ประโยชน์จากสระน้ำในการปลูกข้าว ปลูกพีชไร้ ปลูกพืชผัก ปลูกไม้ผล และเลี้ยงปลา แต่เกษตรกรประสบปัญหาในการใช้ประโยชน์จากสระน้ำในเรื่องเงินทุน การได้รับความรู้ในการใช้ประโยชน์จากสระไม่เพียงพอตลอดจนขาดแคลนแรงงานรวมทั้งการคมนาคมที่ไม่สะดวก

ปานทิพย์ กานตพิชาน และคณะ (2550, น.13) ศึกษาการประเมินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นาในการ 1) พืชและการประมง 2) ปลูกพืช ประมงและปศุสัตว์ 3) ปลูกพืชอย่างเดียว 4) ทำประมงอย่างเดียว และ 5) ปลูกพืชและปศุสัตว์

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร” มีวิธีการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนและเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ปี 2559 จำนวน 900 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ทำตามหลักการของ Taro Yamane (จินดา ขลิบทอง 2556, น.17-18) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.08 โดยใช้ในการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง คือ

$$\text{ใช้สูตร } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

ให้ความหมายค่าตามสูตรคือ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมให้เกิดขึ้น

$$\text{ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง} = \frac{900}{1 + 900(0.08)^2}$$

$$= \frac{900}{1 + 900(0.0064)}$$

$$= \frac{900}{1 + 5.76}$$

$$= 133$$

หลังจากนั้น สุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ตามจำนวนของประชากรแต่ละอำเภอ โดยการเขียนรายชื่อเกษตรกรแต่ละกลุ่มแล้วจับฉลาก โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรเป็นรายอำเภอ ดังนี้ (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง
1	เมือง	30	5
2	เลิงนกทา	230	34
3	ไทยเจริญ	120	18
4	กุศชุม	280	41
5	ทรายมูล	70	10
6	ป่าดัว	70	10
7	คำเขื่อนแก้ว	50	7
8	มหาชนะชัย	45	7
9	ค้อวัง	5	1
รวม		900	133

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์ (questionnaire) ซึ่งเป็นคำถามแบบมีโครงสร้าง ซึ่งมีคำถามแบบปลายปิด และคำถามแบบปลายเปิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาขอบข่ายด้านการดำเนินงาน โครงการ และแนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ และแนวคิดทฤษฎีการประเมินของสตฟเฟิลบีม รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1) สร้างแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาจากเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

2) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์ที่ปรึกษา ร่วม และผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ เพื่อให้แบบสัมภาษณ์มีความถูกต้องสมบูรณ์และเที่ยงตรงตามเนื้อหา

3) นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้ว ไปทดลองกับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 ราย โดยเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปี 2559 ในพื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ด แล้วนำผลการสัมภาษณ์ หาค่าความเที่ยงตรง (Reliability consistency) ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cranach's alpha) จากการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมต่อผลการดำเนินงาน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.915 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.902 และระดับปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.979 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

4) นำผลการทดสอบเครื่องมือวิจัย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์ก่อนเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

5) นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 องค์ประกอบของเครื่องมือ ประกอบด้วยข้อคำถามแบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ การสมรส ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานในครัวเรือน ตำแหน่งในชุมชน การเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร สัตว์เลี้ยงในครัวเรือน รายได้ในภาคการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตรในปีที่ผ่านมา แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร เป็นคำถามปลายเปิดและปลายปิดลักษณะมีคำตอบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับ สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เป็นคำถามลักษณะมีคำตอบให้เลือก ประกอบด้วยประเภทของดินรอบบริเวณแหล่งน้ำในไร่นา ระยะทางระหว่างแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักอาศัยของ

เกษตรกร ระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเมื่อเทียบกับผืนนา การเก็บกักน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา ความอุดมสมบูรณ์ของดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นา

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับ ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ แหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน เกี่ยวกับ สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินการ และผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับ ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงาน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เกี่ยวกับ สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินโครงการ และผลการดำเนินโครงการ

ตอนที่ 5 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานของเกษตรกร ได้แก่ การใช้ในการอุปโภค-บริโภค ใช้ ในการปลูกข้าว ใช้ในการปลูกพืชฤดูแล้ง ใช้ในการปลูกผัก ใช้ในการประมง และใช้ในการเลี้ยง สัตว์ และคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการ แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเกี่ยวกับ สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินการ และผลการดำเนินโครงการ

ตอนที่ 6 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเกี่ยวกับ สภาวะแวดล้อม ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ดำเนินการ และผลการดำเนินโครงการ ประกอบด้วยคำถามให้เลือกตอบถึงระดับของปัญหา 3 ระดับ คือปัญหาระดับมาก = 3 ปัญหาระดับปานกลาง = 2 ปัญหาระดับน้อย = 1 และไม่มี ปัญหา = 0

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 133 คน โดยใช้แบบ สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่าง เดือนกุมภาพันธ์ 2561 – เดือนพฤษภาคม 2561

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของ ข้อมูล จัดทำรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

5. เกณฑ์การวัดความรู้ของเกษตรกร ใช้จำนวนที่ตอบถูก

วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) การวัดความรู้ โดยสอบถามความรู้ในประเด็นต่างๆ ได้ให้ค่าคะแนนถูกเท่ากับ 1 คะแนน ผิดเท่ากับ 0 คะแนน รวมคะแนนเต็ม 15 คะแนน

ซึ่งการวัดระดับความรู้แบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

คะแนน 11 – 15	หมายถึง	ความรู้ระดับมาก
คะแนน 6 – 10	หมายถึง	ความรู้ระดับปานกลาง
คะแนน 1 – 5	หมายถึง	ความรู้ระดับน้อย

6. เกณฑ์การประเมินความพึงพอใจของเกษตรกร

วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1 คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจน้อยที่สุด
2 คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจน้อย
3 คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจปานกลาง
4 คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจมาก
5 คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด

นำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ในแต่ละข้อแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง สำหรับคะแนนเฉลี่ยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

โดยมีการแบ่งขนาดช่วงชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดช่วงชั้น} &= \frac{\text{ระดับคะแนนสูงสุด} - \text{ระดับคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = \frac{4}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยและความหมาย มีดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจน้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจน้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจมาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	เกษตรกรมีความพึงพอใจมากที่สุด

7. เกณฑ์การประเมินการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร

วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1	คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด
2	คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์น้อย
3	คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ปานกลาง
4	คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์มาก
5	คะแนน	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์มากที่สุด

นำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ในแต่ละข้อแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง สำหรับคะแนนเฉลี่ยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

โดยมีการแบ่งขนาดช่วงชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดช่วงชั้น} &= \frac{\text{ระดับคะแนนสูงสุด} - \text{ระดับคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = \frac{4}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยและความหมาย มีดังนี้

1.00 – 1.80	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์น้อย
2.61 – 3.40	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์ปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์มาก
4.21 – 5.00	หมายถึง	เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์มากที่สุด

8. เกณฑ์การประเมินระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริม

วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

- 1 คะแนน หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมน้อยที่สุด
- 2 คะแนน หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมน้อย
- 3 คะแนน หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมปานกลาง
- 4 คะแนน หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมมาก
- 5 คะแนน หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมมากที่สุด

นำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ในแต่ละข้อแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง สำหรับคะแนนเฉลี่ยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

โดยมีการแบ่งขนาดช่วงชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดช่วงชั้น} &= \frac{\text{ระดับคะแนนสูงสุด} - \text{ระดับคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{5} = \frac{4}{5} = 0.80 \end{aligned}$$

การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยและความหมาย มีดังนี้

- 1.00 – 1.80 หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมน้อยที่สุด
- 1.81 – 2.60 หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมน้อย
- 2.61 – 3.40 หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมปานกลาง
- 3.41 – 4.20 หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมมาก
- 4.21 – 5.00 หมายถึง ระดับความสำคัญของแนวทางการส่งเสริมมากที่สุด

9. เกณฑ์การประเมินระดับปัญหาของเกษตรกร

วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าต่ำสุด (minimum) ค่าสูงสุด (maximum) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาระดับน้อย
2	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาระดับปานกลาง
3	คะแนน	หมายถึง	มีปัญหาระดับมาก

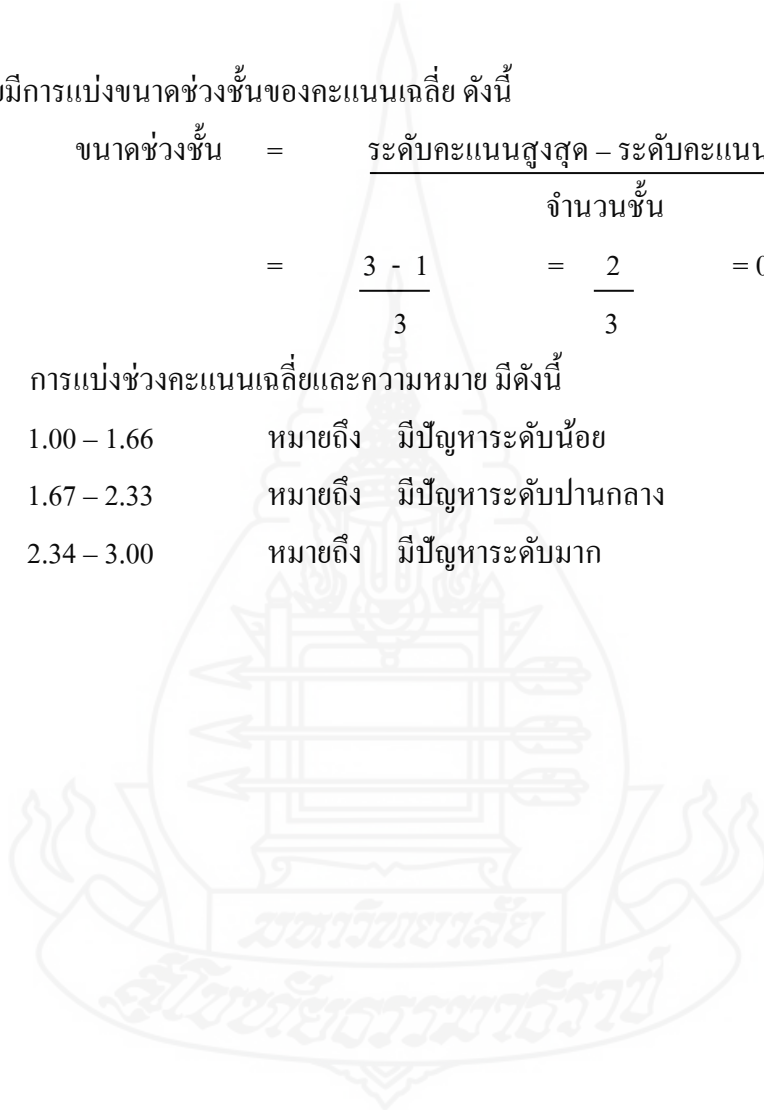
นำข้อมูลที่ได้มาแจกแจงความถี่ในแต่ละข้อแล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง สำหรับคะแนนเฉลี่ยแบ่งออกเป็นช่วงๆ ดังนี้

โดยมีการแบ่งขนาดช่วงชั้นของคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ขนาดช่วงชั้น} &= \frac{\text{ระดับคะแนนสูงสุด} - \text{ระดับคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{3 - 1}{3} = \frac{2}{3} = 0.66 \end{aligned}$$

การแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยและความหมาย มีดังนี้

1.00 – 1.66	หมายถึง	มีปัญหาระดับน้อย
1.67 – 2.33	หมายถึง	มีปัญหาระดับปานกลาง
2.34 – 3.00	หมายถึง	มีปัญหาระดับมาก

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการขุดแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดยโสธร จำนวน 133 ราย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตอนที่ 5 แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านสังคม

ผลการวิเคราะห์สภาพข้อมูลพื้นฐานด้านสังคมของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านสังคม

สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	68	51.1
หญิง	65	48.9

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 133

สภาพทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. อายุ (ปี)		
31 – 40	6	4.5
41 – 50	58	43.6
51 – 60	51	38.3
61 – 70	17	12.8
71 หรือมากกว่า	1	0.8
Min = 31.0 Max = 92.0 Mean = 52.10 S.D.= 8.064		
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	4	3.0
สมรส	123	92.5
หม้าย/อย่าร้าง	6	4.5
4. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้ศึกษา	1	0.8
ประถมศึกษา	86	64.7
มัธยมศึกษาตอนต้น	41	30.8
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	3	2.3
อนุปริญญา หรือ ปวส.	1	0.8
สูงกว่าปริญญาตรี	1	0.8
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-2 คน	13	9.8
3-4 คน	44	33.3
5-6 คน	64	48.1
7-8 คน	11	8.3
9-10 คน	1	0.8
Min = 1.0 Max = 10.0 Mean = 4.72 S.D.= 1.525		

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n=133		
สภาพทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
6. จำนวนแรงงานในครัวเรือน (คน)		
2 หรือน้อยกว่า	51	38.3
3-4	78	58.7
มากกว่า 4	4	3.0
Min = 1.0 Max = 6.0 Mean = 3.50 S.D. = 1.062		
7. การเป็นผู้นำในชุมชน		
ไม่เป็น	112	84.2
เป็น	21	15.8
8. การเป็นผู้นำชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	3	2.3
สมาชิก อบต.	3	2.3
กรรมการหมู่บ้าน	19	14.3
9. การเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร		
ไม่เป็น	16	12.0
เป็น	117	88.0
10. การเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
กลุ่มเกษตรกร	45	33.8
สหกรณ์การเกษตร	17	12.8
ลูกค้า ธ.ก.ส.	74	55.6
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	21	15.8
กลุ่มส่งเสริมอาชีพ	14	10.5
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	68	51.2
กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	9	6.8

จากตารางที่ 4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

เพศ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 51.1 เป็นเพศชาย และร้อยละ 48.9 เป็นเพศหญิง

อายุ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทานประมาณ ร้อยละ 43.6 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมา (ร้อยละ 38.3 ร้อยละ 12.8 และร้อยละ 4.5) มีอายุระหว่าง 51 – 60 ปี อายุระหว่าง 61-70 ปี และอายุระหว่าง 31-40 ปี ตามลำดับ เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 0.8) อายุ 71 ปีหรือมากกว่า โดยเกษตรกรมีอายุต่ำสุด 31 ปี อายุสูงสุด 92 ปี และอายุเฉลี่ย 52.10 ปี

สถานภาพการสมรส จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 92.5 มีสถานภาพสมรส รองลงมา (ร้อยละ 4.5) สถานภาพหม้าย/อยู่ร้าง และ ร้อยละ 3.0 สถานภาพโสด

ระดับการศึกษา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 64.7 จบการศึกษาประถมศึกษา รองลงมา (ร้อยละ 30.8 และร้อยละ 2.3) จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวส. ตามลำดับ โดยเกษตรกร ร้อยละ 0.8 จำนวนเท่ากัน ที่ไม่ได้รับการศึกษา มีระดับการศึกษานุปริญญา หรือ ปวส. และมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 48.1 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5-6 คน รองลงมา (ร้อยละ 33.3) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-4 คน โดยเกษตรกร (ร้อยละ 9.8 และ ร้อยละ 8.3) มีสมาชิกในครัวเรือน 1-2 คน และ 7-8 คน ตามลำดับ และเกษตรกรจำนวนน้อยที่สุด ร้อยละ 0.8 มีสมาชิกในครัวเรือน 9-10 คน

จำนวนแรงงานในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน มากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 58.7) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนระหว่าง 3-4 คน รองลงมา (ร้อยละ 38.3) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน 2 คน หรือน้อยกว่า เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 3.0) มีจำนวนแรงงานในครัวเรือน มากกว่า 4 คน โดยจำนวนแรงงานต่ำสุด 1 คน สูงสุด 6 คน เฉลี่ย 3.50 คน

การเป็นผู้นำในชุมชน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 84.2 ไม่ได้เป็นผู้นำในชุมชน รองลงมา (ร้อยละ 15.8) เป็นผู้นำในชุมชน โดยเกษตรกร (ร้อยละ 14.3) เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รองลงมา (ร้อยละ 2.3) เป็นสมาชิก อบต. และกรรมการหมู่บ้าน

การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 55.6 เป็นลูกค้า ธ.ก.ส. รองลงมา ร้อยละ 51.2 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 33.8) เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกร (ร้อยละ

15.8 และร้อยละ 12.8) เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรตามลำดับ เกษตรกรร้อยละ 10.5 และร้อยละ 6.8 เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตามลำดับ

1.2 ข้อมูลสภาพพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์สภาพข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.2-4.7 ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลขนาดพื้นที่ทำการเกษตร

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
พื้นที่ทำนา	5	42	17.44	5.721
พื้นที่ทำไร่	2	26	9.83	7.964
พื้นที่ทำสวน	2	4	3.00	1.414
พื้นที่ทำประมง	2	7	4.67	2.517
พื้นที่เลี้ยงสัตว์	1	10	4.67	4.726

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน

จำนวนสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
กระบือ	1	5	2.38	1.651
โค	1	10	4.00	2.803
สุกร	2	4	3.00	1.144
เป็น	1	13	5.60	3.213
ไก่	2	100	20.43	9.738

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลรายได้ในภาคการเกษตร

รายได้ในภาคการเกษตร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
รายได้จากการทำนา	2,000	300,000	41,751.88	35,852.476
รายได้จากการทำไร่	1,000	55,000	12,775.86	8,093.841
รายได้จากการทำสวน	3,000	50,000	18,250.00	21,422.348
รายได้จากการทำประมง	300	10,000	4,792.31	3,335.785
รายได้จากการเลี้ยงสัตว์	1,000	35,000	12,575.57	7,016.051

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลรายได้นอกภาคการเกษตร

รายได้นอกภาคการเกษตร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
รายได้จากลูกส่งมาให้	3,000	22,800	9,033.33	6,472.057
รายได้จากการรับจ้างทั่วไป	2,000	80,000	11,760.42	13,483.514
รายได้จากการค้าขาย	4,000	150,000	16,240.00	24,772.079

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร

รายจ่ายของครัวเรือน ในภาคการเกษตร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
รายจ่ายจากการทำนา	1,000	70,000	14,219.70	8,232.832
รายจ่ายจากการทำไร่	500	30,000	6,691.07	5,058.119
รายจ่ายจากการทำสวน	1,500	50,000	15,375.00	10,142.226
รายจ่ายจากการทำประมง	1,000	10,000	4,200.00	3,563.731
รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์	2,000	15,000	6,414.81	3,233.285

ตารางที่ 4.7 เงินทุนจากแหล่งเงินกู้ที่ใช้ในการทำการเกษตร

เงินทุนจากแหล่งเงินกู้	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	SD.
ธ.ก.ส.	7,000	50,000	18,524.24	8,840.997
กองทุนหมู่บ้าน	5,000	30,000	15,593.75	7,644.773
ธนาคารพาณิชย์	5,000	20,000	10,833.33	5,845.222

จากตารางที่ 4.2-4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนา
นอกเขตชลประทาน มีพื้นที่ทำนา เฉลี่ย 17.44 ไร่ ต่ำสุด 5 ไร่ สูงสุด 42 ไร่, พื้นที่ทำไร่ เฉลี่ย 9.83
ไร่ ต่ำสุด 2 ไร่ สูงสุด 26 ไร่, พื้นที่ทำสวน เฉลี่ย 3.00 ไร่ ต่ำสุด 2 ไร่ สูงสุด 4 ไร่, พื้นที่ทำประมง
เฉลี่ย 4.67 ไร่ ต่ำสุด 2 ไร่ สูงสุด 7 ไร่ และพื้นที่เลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 4.67 ไร่ ต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 10 ไร่

จำนวนสัตว์เลี้ยงในครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำ
ในนา นอกเขตชลประทาน มีกระบือ เฉลี่ย 2.38 ตัว ต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 5 ตัว, มีโค เฉลี่ย 4.00 ตัว
ต่ำสุด 1 ตัว สูงสุด 10 ตัว, มีสุกร เฉลี่ย 3.00 ตัว ต่ำสุด 2 ตัว สูงสุด 4 ตัว, มีเป็ด เฉลี่ย 5.60 ตัว ต่ำสุด
1 ตัว สูงสุด 13 ตัว และมีไก่ เฉลี่ย 20.43 ตัว ต่ำสุด 2 ตัว สูงสุด 100 ตัว

รายได้ในภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน มีรายได้จากการทำนาเฉลี่ย 41,751.88 บาท ต่ำสุด 2,000 บาท สูงสุด 300,000 บาท รายได้จากการทำไร่เฉลี่ย 12,775.86 บาท ต่ำสุด 1,000 บาท สูงสุด 55,000 บาท รายได้จากการทำสวนเฉลี่ย 18,250.00 บาท ต่ำสุด 3,000 บาท สูงสุด 50,000 บาท รายได้จากการทำประมงเฉลี่ย 4,792.31 บาท ต่ำสุด 300 บาท สูงสุด 10,000 บาท และรายได้จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 12,575.57 บาท ต่ำสุด 1,000 บาท สูงสุด 35,000 บาท

รายได้นอกภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน มีรายได้จากลูกส่งมาให้เฉลี่ย 9,033.33 บาท ต่ำสุด 3,000 บาท สูงสุด 22,800 บาท รายได้จากการรับจ้างทั่วไปเฉลี่ย 11,760.42 บาท ต่ำสุด 2,000 บาท สูงสุด 80,000 บาท และรายได้จากการค้าขายเฉลี่ย 16,240.00 บาท ต่ำสุด 4,000 บาท สูงสุด 150,000 บาท

รายจ่ายของครัวเรือนในภาคการเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน มีรายจ่ายในการทำนาเฉลี่ย 14,219.70 บาท ต่ำสุด 1,000 บาท สูงสุด 70,000 บาท รายจ่ายในการทำไร่เฉลี่ย 6,691.07 บาท ต่ำสุด 500 บาท สูงสุด 30,000 บาท รายจ่ายในการทำสวนเฉลี่ย 15,375.00 บาท ต่ำสุด 1,500 บาท สูงสุด 50,000 บาท รายจ่ายในการทำประมงเฉลี่ย 4,200.00 บาท ต่ำสุด 1,000 บาท สูงสุด 10,000 บาท และรายจ่ายในการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 6,414.81 บาท ต่ำสุด 2,000 บาท สูงสุด 15,000 บาท

เงินทุนจากแหล่งเงินกู้ที่ใช้ในการทำเกษตร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน เงินกู้จาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เฉลี่ย 18,524.24 บาท ต่ำสุด 7,000 บาท สูงสุด 50,000 บาท เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้านเฉลี่ย 15,593.75 บาท ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 30,000 บาท และเงินกู้จากธนาคารพาณิชย์เฉลี่ย 10,833.33 บาท ต่ำสุด 5,000 บาท สูงสุด 20,000 บาท

ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

ผลการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.8 ดังนี้

ตารางที่ 4.8 ข้อมูลสภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

n = 133		
สภาพพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
1. ประเภทและชนิดของดินบริเวณแหล่งน้ำในไร่นา		
ดินร่วน	9	6.8
ดินทราย	12	9.0
ดินร่วนปนทราย	61	45.9
ดินเหนียว	49	36.8
ดินลูกรัง	2	1.5
2. ความอุดมสมบูรณ์ของดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นา		
ความอุดมสมบูรณ์น้อย	67	50.38
ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง	65	48.87
ความอุดมสมบูรณ์มาก	1	0.75
3. ระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเมื่อเทียบกับผืนนา		
ที่ดอน	14	10.53
ที่ราบ	22	16.54
ที่ลุ่ม	97	72.93
4. การเก็บกักน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา		
เก็บกักน้ำได้	133	100.0
5. ระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักอาศัย (กิโลกรัม)		
1 กิโลเมตรหรือต่ำกว่า	46	34.59
1.1 - 2 กิโลเมตร	51	38.35
2.1 กิโลเมตรขึ้นไป	36	27.06
Min = 0.1 Max = 6.0 Mean= 1.92 S.D.= 1.042		

จากตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

ประเภทและชนิดของดินบริเวณแหล่งน้ำในไร่นา จากการศึกษพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ส่วนมาก (ร้อยละ 45.9) มีพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย รองลงมา (ร้อยละ 36.8) มีพื้นที่เป็นดินเหนียว โดยเกษตรกร ร้อยละ 9.0 และร้อยละ 6.8

มีพื้นที่เป็นดินทราย และพื้นที่เป็นดินร่วน ตามลำดับ และมีเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 1.5) มีพื้นที่ดินเป็นดินลูกรัง

ความอุดมสมบูรณ์ของดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ประมาณเกินครึ่งเล็กน้อย (ร้อยละ 50.38) มีดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นามีความอุดมสมบูรณ์น้อย รองลงมา (ร้อยละ 48.87) มีดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นามีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง โดยเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 0.75) มีดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นามีความอุดมสมบูรณ์มาก

ระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเมื่อเทียบกับผืนนา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 72.93) มีระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเป็นที่ลุ่ม รองลงมา เกษตรกร (ร้อยละ 16.54) มีระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเป็นที่ราบ โดยเกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 10.53) มีระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเป็นที่ดอน

การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ทั้งหมด (ร้อยละ 100) แหล่งน้ำในไร่นาสามารถกักเก็บน้ำได้

ระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักออาศัยของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในนานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 38.35 มีระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักออาศัยระยะทางระหว่าง 1.1-2 กิโลเมตร รองลงมา (ร้อยละ 34.59) มีระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักออาศัยระยะทางระหว่าง 1 กิโลเมตรหรือต่ำกว่า เกษตรกรส่วนน้อย (ร้อยละ 27.06) มีระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักออาศัยระยะทาง 2.1 กิโลเมตรขึ้นไป โดยเกษตรกรที่มีระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักออาศัยระยะทางไกลที่สุด 0.1 กิโลเมตร ไกลสุด 6 กิโลเมตร เฉลี่ย 1.92 กิโลเมตร

ตอนที่ 3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ผลการวิเคราะห์ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.9 ดังนี้

ตารางที่ 4.9 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

n = 133

ข้อ	ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ	เฉลย	ตอบถูก	
			จำนวน	ร้อยละ
ด้านสถานะแวดล้อม				
1	โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นนโยบายของกรมทรัพยากรน้ำ (นโยบายของกรมพัฒนาที่ดิน)	X	132	99.2
2	พื้นที่ดำเนินการโครงการต้องเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานเท่านั้น	✓	132	99.2
ด้านปัจจัยนำเข้า				
1	การได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้น้ำและได้รับปัจจัยการผลิตด้วย	✓	94	70.7
ด้านกระบวนการดำเนินการ				
1	ผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสามารถยื่นใบสมัครด้วยตัวเองที่สถานีพัฒนาที่ดินทุกแห่งหรือสมัครผ่านเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดิน ก็ได้	✓	130	97.7
2	พื้นที่เข้าร่วมโครงการต้องเป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ถือครองที่ออกให้โดยหน่วยงานราชการ	✓	126	94.7
3	เกษตรกร 1 ราย สามารถขอรับสิทธิ์ขุดบ่อน้ำในไร่นาได้มากกว่า 1 บ่อ (เกษตรกร 1 ราย รับได้แค่ 1 บ่อ)	X	121	91.0
4	เกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการต้องได้รับอนุญาตจากชุมชนก่อน (ไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตก่อน)	X	118	88.7
5	เกษตรกรมีส่วนในการสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง 2,500 บาท/บ่อ	✓	120	90.2
6	เกษตรกรมีส่วนในการตัดสินใจในการออกแบบสระน้ำตามหลักเกณฑ์ของโครงการฯ	✓	104	78.2
7	การดำเนินงานก่อสร้างเกษตรกรมีส่วนร่วมการตัดสินใจและควบคุมดูแลในการดำเนินงาน	✓	96	72.2
8	โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีขนาดความจุ 1,200 ลบ.ม. (ขนาด 1,260 ลบ.ม.)	X	130	97.7
9	การปลูกหญ้าแฝกบริเวณรอบขอบบ่อน้ำเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายและรักษาความชุ่มชื้นให้กับดินบริเวณรอบขอบบ่อ	✓	125	94.0

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ข้อ	ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ	เฉลย	ตอบถูก	
			จำนวน	ร้อยละ
			n = 133	
10	การใส่ปูนขาว หรือปูนโดโลไมท์หลังจากขุดบ่อแล้วเสร็จเพื่อวัตถุประสงค์ เพื่อปรับค่าความเป็นกรด-ด่างของดินและน้ำ	✓	116	87.2
ผลการดำเนินโครงการ				
1	ความจุ้น้ำของแหล่งน้ำในไร่นาตามโครงการสามารถใช้ในการปลูกข้าวได้จำนวนไม่เกิน 5 ไร่	✓	119	89.5
2	ถ้าแหล่งน้ำในไร่นามีความสามารถในการกักเก็บน้ำดี จะทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การเกษตรหรือเพิ่มกิจกรรมการเกษตรได้	✓	133	100.0

จากตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านสถานะแวดล้อม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 99.2 จำนวนเท่ากัน มีความรู้ในประเด็นนโยบายโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และข้อกำหนดพื้นที่ดำเนินการโครงการต้องเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านปัจจัยนำเข้า จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 70.7 มีความรู้ในประเด็น การได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้น้ำและได้รับปัจจัยการผลิตด้วย

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านกระบวนการดำเนินโครงการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 97.7 จำนวนเท่ากัน มีความรู้ในประเด็น ผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสามารถยื่นใบสมัครด้วยตัวเองหรือยื่นผ่านเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดิน และโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความจุบ่อเท่ากับ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ร้อยละ 94.7 มีความรู้ในประเด็น พื้นที่ที่จะเข้าร่วมโครงการต้องมีเอกสารสิทธิ์ที่ออกให้โดยหน่วยงานราชการ ร้อยละ 94.0 มีความรู้ในประเด็น การปลูกหญ้าแฝกบริเวณขอบบ่อน้ำสามารถป้องกันการชะล้างพังทลาย และรักษาความชุ่มชื้นให้กับดินบริเวณขอบบ่อได้ ร้อยละ 91.0 มีความรู้ในประเด็น เกษตรกร 1 คน สามารถขอรับสิทธิ์ขุดบ่อน้ำได้ 1 บ่อ ร้อยละ 90.2 มีความรู้ในประเด็น

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีส่วนในการสบทบค่าใช้จ่าย จำนวน 2,500 บาท/บ่อ ร้อยละ 88.7 มีความรู้ในประเด็น เกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากชุมชนก่อน ร้อยละ 87.2 มีความรู้ในประเด็น การใส่ปุ๋ยขาวหรือปุ๋ยอินโดโลไมท์หลังการขุดบ่อจะช่วยปรับความเป็นกรด-ด่างของดินและน้ำได้ ร้อยละ 78.2 มีความรู้ในประเด็น เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถมีส่วนในการตัดสินใจเลือกรูปแบบระบบน้ำตามหลักเกณฑ์ของโครงการได้ และร้อยละ 77.2 มีความรู้ในประเด็น ในการดำเนินการขุดบ่อน้ำเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและควบคุมดูแลการดำเนินงานได้

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับด้านผลการดำเนินโครงการ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ร้อยละ 100 มีความรู้ในประเด็น ถ้าบ่อน้ำสามารถกักเก็บน้ำได้ดีจะทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การเกษตรและเพิ่มกิจกรรมการเกษตรได้ และร้อยละ 89.5 มีความรู้ในประเด็น ความจุของน้ำในบ่อสามารถใช้ในการปลูกข้าวได้ไม่เกิน 5 ไร่

การวัดระดับความรู้แบ่งเป็น 3 ระดับ

คะแนน 11 – 15	หมายถึง	ความรู้ระดับมาก
คะแนน 6 – 10	หมายถึง	ความรู้ระดับปานกลาง
คะแนน 1 – 5	หมายถึง	ความรู้ระดับน้อย

ตารางที่ 4.10 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

			n=133
จำนวนข้อที่ตอบถูก (ระดับความรู้)	จำนวนที่ตอบถูก (คน)		ร้อยละ
คะแนน 11 – 15 (ระดับมาก)	121		90.98
คะแนน 6 – 10 (ระดับปานกลาง)	12		9.02
คะแนน 1 – 5 (ระดับน้อย)	0		0.00
Min = 8.0 Max = 15.0 Mean= 12.88 S.D.= 1.706			

จากตารางที่ 4.10 ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานจังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 90.98) มีความรู้อยู่ในระดับมาก ตอบถูกระหว่าง 11-15 ข้อ รองลงมา ร้อยละ 9.02 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ตอบถูกระหว่าง 6-10 ข้อ ส่วนเกษตรกรที่มีความรู้อยู่ในระดับน้อย ตอบถูกระหว่าง 1-5 ข้อ ไม่มี โดยเกษตรกรตอบถูกน้อยสุด 8 ข้อ ตอบถูกสูงสุด 15 ข้อ เฉลี่ยตอบถูก 12.88 ข้อ

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงาน โครงการแหล่งน้ำในไร่นา

นอกเขตชลประทาน

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.11 ดังนี้

ตารางที่ 4.11 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
n = 133							
1. สภาวะแวดล้อม						4.18	มาก
1.1 นโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา	35 (26.3)	90 (67.7)	8 (6.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.20 (0.533)	มาก
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	29 (21.8)	97 (72.9)	6 (4.5)	1 (0.8)	0 (0.0)	4.16 (0.520)	มาก
2. ปัจจัยนำเข้า						3.86	มาก
2.1 งบประมาณในการดำเนินโครงการ	18 (13.5)	102 (76.7)	13 (9.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.04 (0.483)	มาก
2.2 การถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ	17 (12.8)	92 (69.2)	22 (16.5)	2 (1.5)	0 (0.0)	3.93 (0.593)	มาก
2.3 ปัจจัยการผลิตที่ได้รับหลังเสร็จสิ้นโครงการ	15 (11.3)	70 (52.6)	32 (24.1)	15 (11.3)	1 (0.8)	3.62 (0.858)	มาก
3. กระบวนการดำเนินโครงการ						3.88	มาก
3.1 การประชาสัมพันธ์โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	11 (8.3)	87 (65.4)	33 (24.8)	1 (0.8)	1 (0.8)	3.79 (0.663)	มาก
3.2 การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ	9 (6.8)	88 (66.2)	35 (26.3)	1 (0.8)	0 (0.0)	3.79 (0.565)	มาก
3.3 การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ตามหลักเกณฑ์	18 (13.5)	84 (63.2)	29 (21.8)	2 (1.5)	0 (0.0)	3.89 (0.635)	มาก

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
3.4 การประชุมชี้แจงโครงการ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	9 (6.8)	90 (67.7)	34 (25.6)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.81 (0.539)	มาก
3.5 การมีส่วนร่วมในการสมทบ ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ จัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ	23 (17.3)	85 (63.9)	25 (18.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.98 (0.603)	มาก
3.6 ช่วงเวลาการดำเนินการ ก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา	16 (12)	88 (66.2)	25 (18.8)	4 (3)	0 (0.0)	3.87 (0.644)	มาก
3.7 การควบคุมติดตามและ ประเมินผลโครงการของ เจ้าหน้าที่	21 (15.8)	91 (68.4)	21 (15.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.00 (0.564)	มาก
4. ผลการดำเนินโครงการ						3.90	มาก
4.1 จำนวนแหล่งน้ำในไร่นา เพิ่มขึ้น	23 (17.3)	100 (75.2)	10 (7.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.10 (0.490)	มาก
4.2 รูปแบบและขนาดของ แหล่งน้ำในไร่นา ขนาด ความจุ 1,260 ลบ.ม. ตรง ตามเงื่อนไขของโครงการ	26 (19.5)	100 (75.2)	7 (5.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.14 (0.479)	มาก
4.3 คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำ ในไร่นา	6 (4.5)	109 (82)	16 (13.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.91 (0.417)	มาก
4.4 จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร เพิ่มขึ้น	14 (10.5)	103 (77.4)	16 (12)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.98 (0.476)	มาก
4.5 ความสามารถในการกักเก็บ น้ำของแหล่งน้ำในไร่นา	13 (9.8)	108 (81.2)	12 (9)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.01 (0.435)	มาก
4.6 ผลผลิตด้านการเกษตรเพิ่ม มากขึ้น	13 (9.8)	91 (68.4)	29 (21.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	3.88 (0.551)	มาก
4.7 รายจ่ายค่าอาหารใน ครัวเรือนลดลง	16 (12)	72 (54.1)	42 (31.6)	3 (2.3)	0 (0.0)	3.76 (0.687)	มาก

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
4.8 รายได้ทางการเกษตรเพิ่ม มากขึ้นหลังได้เข้าร่วม โครงการ	14 (10.5)	74 (55.6)	42 (31.6)	2 (1.5)	1 (0.8)	3.73 (0.730)	มาก
4.9 มีน้ำใช้อุปโภค-บริโภค อย่างพอเพียง	16 (12)	73 (54.9)	25 (18.8)	19 (14.3)	0 (0.0)	3.65 (0.872)	มาก
4.10 กิจกรรมทางการเกษตร เพิ่มขึ้น	18 (13.5)	83 (62.4)	29 (21.8)	2 (1.5)	1 (0.8)	3.86 (0.683)	มาก

จากตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในน่านอกเขตชลประทาน มีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ดังนี้

ในด้านปัจจัยแวดล้อม พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยแวดล้อมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 และ 4.16) ในประเด็นนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา และวัตถุประสงค์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นา ตามลำดับ

ในด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04, 3.93 และ 3.62) ในประเด็น งบประมาณในการดำเนินโครงการ, การถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ และปัจจัยการผลิตที่ได้รับหลังเสร็จสิ้นโครงการ ตามลำดับ

ในด้านกระบวนการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านกระบวนการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00, 3.98, 3.89, 3.87, 3.81 และ 3.79) ในประเด็นการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่, การมีส่วนร่วมในการสมทบ

ค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ-จัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ, การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการตามหลักเกณฑ์, ช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา, การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, การประชาสัมพันธ์โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ ตามลำดับ

ในด้านผลการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14, 4.10, 4.01, 3.98, 3.91, 3.88, 3.86, 3.76, 3.73 และ 3.65) ในประเด็น รูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นา ขนาดความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ, จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาเพิ่มขึ้น, ความสามารถในการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา, จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น, คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำในไร่นา, ผลผลิตด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น, กิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น, รายจ่ายค่าอาหารในครัวเรือนลดลง, รายได้ทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นหลังได้เข้าร่วมโครงการ และมีน้ำใช้อุปโภค-บริโภค อย่างเพียงพอ ตามลำดับ

ตอนที่ 5 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา

5.1 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการ

ผลการวิเคราะห์การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทานปรากฏตามตารางที่ 4.12 ดังนี้

ตารางที่ 4.12 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

n = 133

รายการ	ระดับการใช้ประโยชน์					Mean	ความหมาย	ลำดับ
	5	4	3	2	1	S.D.		
1. ใช้ในการอุปโภค - บริโภค	45 (33.8)	66 (49.6)	7 (5.3)	12 (9.0)	1 (0.8)	4.02 (1.011)	มาก	6
2. ใช้ในการปลูกข้าว	86 (64.7)	43 (43.0)	4 (3.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.62 (0.547)	มากที่สุด	1
3. ใช้ในการปลูกพืชฤดูแล้ง	77 (57.9)	46 (34.6)	8 (6.0)	2 (1.5)	0 (0.0)	4.49 (0.681)	มากที่สุด	2
4. ใช้ในการปลูกผัก	79 (59.4)	39 (29.3)	15 (11.3)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.48 (0.692)	มากที่สุด	3

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

n = 133

รายการ	ระดับการใช้ประโยชน์					Mean	ความหมาย	ลำดับ
	5	4	3	2	1	S.D.		
5. ใช้ในการประมง	70 (52.6)	46 (34.6)	17 (12.8)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.40 (0.706)	มากที่สุด	4
6. ใช้ในการเลี้ยงสัตว์	53 (39.8)	60 (45.1)	17 (12.8)	3 (2.3)	0 (0.0)	4.23 (0.755)	มากที่สุด	5
ภาพรวม						4.37	มากที่สุด	

จากตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) เมื่อพิจารณาประเด็น เกษตรกรใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62, 4.49, 4.48, 4.40 และ 4.23) คือ ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว, ใช้ในการปลูกพืชฤดูแล้ง, ใช้ในการปลูกผัก, ใช้ในการประมง และใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ ส่วนใช้ประโยชน์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02) คือ ใช้ในการอุปโภค – บริโภค

5.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานปรากฏตามตารางที่ 4.13 ดังนี้

ตารางที่ 4.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

n = 133

รายการ	ระดับความสำคัญ					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
1. ด้านภาวะแวดล้อม						4.37	มากที่สุด
1.1 การกำหนดนโยบายในการ เพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา	96 (72.2)	31 (23.3)	4 (3)	3 (1.7)	1 (0.8)	4.65 (0.652)	มากที่สุด

ตารางที่ 4.13

n = 133

รายการ	ระดับความสำคัญ					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ โครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำ การเกษตรนอกเขตชลประทาน	26 (19.5)	95 (71.4)	11 (8.3)	0 (0.0)	1 (0.8)	4.09 (0.583)	มาก
2. ด้านปัจจัยนำเข้า						4.12	มาก
2.1 กำหนดงบประมาณในการ ดำเนินโครงการให้เหมาะสม	47 (35.5)	67 (50.4)	18 (13.5)	0 (0.0)	1 (0.8)	4.20 (0.723)	มาก
2.2 ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้ เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ	17 (12.8)	100 (75.2)	13 (9.8)	2 (1.5)	1 (0.8)	3.98 (0.596)	มาก
2.3 สนับสนุนปัจจัยการผลิต หลังเสร็จสิ้นโครงการ	60 (45.1)	45 (33.8)	22 (16.5)	5 (3.8)	1 (0.8)	4.19 (0.897)	มาก
3. ด้านการดำเนินโครงการ						4.07	มาก
3.1 การประชาสัมพันธ์โครงการ ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	32 (24.1)	82 (61.7)	14 (10.5)	4 (3.0)	1 (0.8)	4.05 (0.731)	มาก
3.2 สำรวจและรวบรวมรายชื่อ เกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วม โครงการ	7 (5.3)	102 (76.7)	19 (14.3)	4 (3.0)	1 (0.8)	3.83 (0.597)	มาก
3.3 กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก เกษตรกรเข้าร่วมโครงการ	41 (30.8)	70 (52.6)	19 (14.3)	2 (1.5)	1 (0.8)	4.11 (0.755)	มาก
3.4 มีการประชุมชี้แจงโครงการ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	5 (3.8)	107 (80.5)	20 (15)	0 (0.0)	1 (0.8)	3.86 (0.489)	มาก
3.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดย การสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อ จัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ	18 (13.5)	99 (74.4)	15 (11.3)	0 (0.0)	1 (0.8)	4.00 (0.564)	มาก
3.6 กำหนดช่วงเวลาการ ดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำใน ไร่นา	45 (33.8)	65 (48.9)	19 (14.3)	3 (2.3)	1 (0.8)	4.13 (0.792)	มาก
3.7 มีการควบคุมติดตามและ ประเมินผลโครงการ	85 (63.9)	31 (22.3)	14 (10.5)	2 (1.5)	1 (0.8)	4.48 (0.803)	มากที่สุด

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

n = 133

รายการ	ระดับความสำคัญ					Mean	ความหมาย
	5	4	3	2	1	S.D.	
4. ด้านผลการดำเนินโครงการ						4.12	มาก
1. ส่งเสริมและขยายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นาเพิ่มขึ้น	20 (15)	105 (78.9)	8 (6)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.09 (0.452)	มาก
2. กำหนดรูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นาที่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร	44 (33.1)	78 (58.6)	10 (7.5)	1 (0.8)	0 (0.0)	4.24 (0.617)	มากที่สุด
3. ส่งเสริมให้มีการรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำในไร่นา	7 (5.3)	109 (82.0)	16 (12.0)	1 (0.8)	0 (0.0)	3.92 (0.445)	มาก
4. ส่งเสริมและขยายให้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น	15 (11.3)	104 (78.2)	12 (9.0)	1 (0.8)	0 (0.0)	3.98 (0.596)	มาก
5. รักษาความสามารถในการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา	42 (31.6)	83 (62.4)	7 (5.3)	1 (0.8)	0 (0.0)	4.25 (0.583)	มากที่สุด
6. เน้นการใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร	58 (43.6)	64 (48.1)	10 (7.5)	1 (0.8)	0 (0.0)	4.35 (0.652)	มากที่สุด
7. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อลดรายจ่ายค่าอาหารในครัวเรือน	45 (33.8)	27 (20.3)	56 (42.1)	5 (3.8)	0 (0.0)	3.84 (0.944)	มาก
8. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มรายได้ทางการเกษตร	44 (33.1)	68 (51.1)	19 (14.3)	2 (1.5)	0 (0.0)	4.16 (0.716)	มาก
9. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อให้มีน้ำใช้อุปโภค-บริโภคอย่างพอเพียง	46 (34.6)	69 (51.9)	16 (12.0)	2 (1.5)	0 (0.0)	4.20 (0.701)	มาก
10. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น	41 (30.8)	74 (55.6)	18 (13.5)	0 (0.0)	0 (0.0)	4.17 (0.646)	มาก

จากตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรใน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ดังนี้

ในด้านปัจจัยแวดล้อม พบว่า เกษตรกรใน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยแวดล้อมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65) ในประเด็น การกำหนดนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา และให้ความสำคัญในระดับมากในประเด็น การกำหนดวัตถุประสงค์โครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน

ในด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกษตรกรใน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20, 4.19 และ 3.98) ในประเด็น การกำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการให้เหมาะสม, สนับสนุนปัจจัยการผลิตหลังเสร็จสิ้นโครงการ และส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ ตามลำดับ

ในการดำเนินการโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48) ในประเด็น มีการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการ และเกษตรกรให้ความสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13, 4.11, 4.05, 4.00, 3.86 และ 3.83) ในประเด็น การกำหนดช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา, กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ, การประชาสัมพันธ์โครงการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ, มีการประชุมชี้แจงโครงการ และการสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ ตามลำดับ

ในด้านผลการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) เมื่อ

พิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35, 4.25 และ 4.24) ในประเด็น เน้นการใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร, การรักษาความสามารถในการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา และการกำหนดรูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นาที่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร ส่วนประเด็นที่เกษตรกรให้ความสำคัญมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20, 4.17, 4.16, 4.09, 3.98, 3.92 และ 3.84) ในประเด็น ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อให้น้ำใช้อุปโภค-บริโภคอย่างเพียงพอ, ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น, ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มรายได้ทางการเกษตร, ส่งเสริมและขยายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นาเพิ่มขึ้น, ส่งเสริมและขยายให้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น, ส่งเสริมให้มีการรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำในไร่นา และส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อลดรายจ่ายค่าอาหารในครัวเรือนตามลำดับ

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

6.1 ปัญหา

ผลการวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกร ที่เข้าร่วม โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏตามตารางที่ 4.14 ดังนี้

ตารางที่ 4.14 ระดับปัญหาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

n = 133

ปัญหา	ระดับของปัญหา			Mean	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	S.D.		
1. สภาวะแวดล้อม				1.20	น้อย	
1) นโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นาไม่ตอบสนองความต้องการชุมชน	9 (6.8)	4 (3.0)	2 (1.5)	1.17 (1.544)	น้อย	12
2) วัสดุประสงค์โครงการยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร	12 (9.0)	7 (5.3)	1 (0.8)	1.22 (1.569)	น้อย	9
2. ปัจจัยนำเข้า				1.31	น้อย	
1) งบประมาณในการสนับสนุนต่อบ่อน้อยเกินไป	22 (16.5)	4 (3.0)	2 (1.5)	1.27 (1.592)	น้อย	7

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

n = 133

ปัญหา	ระดับของปัญหา			Mean	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	S.D.		
2) องค์กรความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้จริง	18 (13.5)	12 (9.0)	0 (0.0)	1.32 (1.632)	น้อย	5
3) ปัจจัยการผลิตที่ได้รับไม่สอดคล้องกับโครงการ	29 (21.8)	6 (4.5)	2 (1.5)	1.35 (1.642)	น้อย	3
3. กระบวนการดำเนินโครงการ				1.33	น้อย	
1) การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง	46 (34.6)	5 (3.8)	2 (1.5)	1.47 (1.646)	น้อย	1
2) การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการมีความล่าช้า	25 (18.8)	10 (7.5)	1 (0.8)	1.36 (1.655)	น้อย	2
3) หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเฉพาะเจาะจงเกินไป	29 (21.8)	8 (6)	0 (0.0)	1.34 (1.589)	น้อย	4
4) การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีเวลาน้อยเกินไป	32 (24.1)	6 (4.5)	1 (0.8)	1.35 (1.605)	น้อย	3
5) การสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ มีราคาแพงเกินไป	18 (13.5)	6 (4.5)	0 (0.0)	1.23 (1.517)	น้อย	8
6) ช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาไม่เหมาะสมกับฤดูกาลปลูก	27 (20.3)	10 (7.5)	0 (0.0)	1.35 (1.618)	น้อย	3
7) การควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่ยังมีไม่ต่อเนื่อง	15 (11.3)	7 (5.3)	0 (0.0)	1.22 (1.527)	น้อย	9
4. ผลการดำเนินโครงการ				1.22	น้อย	
1) จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามที่สมัครเข้าร่วมโครงการ	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	ไม่มี	14
2) รูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลบ.ม. ไม่ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	0 (0.0)	ไม่มี	14

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

n = 133

ปัญหา	ระดับของปัญหา			Mean	ความหมาย	ลำดับ
	1	2	3	S.D.		
3) คุณภาพน้ำไม่เหมาะสมในการทำ การเกษตร	17 (12.8)	7 (5.3)	0 (0.0)	1.23 (1.535)	น้อย	8
4) การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา ได้ผลไม่เต็มที่	21 (15.8)	9 (6.8)	0 (0.0)	1.29 (1.588)	น้อย	6
5) ผลผลิตด้านการเกษตรไม่ได้ผล	12 (9)	8 (6)	0 (0.0)	1.21 (1.537)	น้อย	10
6) หลังได้รับโครงการรายได้ทาง การเกษตรลดลง	11 (8.3)	7 (5.3)	0 (0.0)	1.19 (1.510)	น้อย	11
7) ปริมาณน้ำใช้อุปโภค-บริโภคไม่ เพียงพอ	20 (15)	4 (3)	0 (0.0)	1.21 (1.478)	น้อย	10
8) หลังได้รับโครงการกิจกรรมทาง การเกษตรลดลง	11 (8.3)	5 (3.8)	0 (0.0)	1.16 (1.458)	น้อย	13

จากตารางที่ 4.14 ระดับปัญหาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ปรากฏผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ด้านสถานะแวดล้อม พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านสถานะแวดล้อมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.20) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.22 และ 1.17) ในประเด็นวัตถุประสงค์โครงการยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร และนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นาไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนตามลำดับ

ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.31) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในรับค่าน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.35, 1.32 และ 1.27) ในประเด็นปัจจัยการผลิตที่ได้รับยังไม่สอดคล้องกับโครงการ, องค์ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้จริง และงบประมาณในการสนับสนุนต่อยังน้อยเกินไป ตามลำดับ

ด้านการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านการดำเนินโครงการในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหารับค้ำน้ำ (ค่าเฉลี่ย 1.47, 1.36, 1.35, 1.34, 1.23 และ 1.22) ในประเด็น การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง, การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการมีความล่าช้า, การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีเวลาน้อยเกินไป, ช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาไม่เหมาะสมกับฤดูกาลปลูก, หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเฉพาะเจาะจงเกินไป, การสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ มีราคาแพงเกินไป และการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่ยังมีไม่ต่อเนื่องตามลำดับ

ด้านผลการดำเนินโครงการ พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน มีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.22) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรไม่มีปัญหาเลยใน 2 ประเด็น คือ จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามที่สมัครเข้าร่วมโครงการ และรูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ และในประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหารับค้ำน้ำ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.29, 1.23, 1.21, 1.19 และ 1.16) คือประเด็น การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นาได้ผลไม่เต็มที่, คุณภาพน้ำไม่เหมาะสมในการทำเกษตร, ผลผลิตด้านการเกษตรไม่ได้ผล, ปริมาณน้ำใช้อุปโภค-บริโภค ไม่เพียงพอ, หลังได้รับโครงการรายได้ทางการเกษตรลดลง และหลังได้รับโครงการกิจกรรมทางการเกษตรลดลง ตามลำดับ

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดยโสธร จำนวน 113 ราย ปรากฏตามตารางที่ 4.15 ดังนี้

ตารางที่ 4.15 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

n=113

ข้อเสนอแนะ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ลำดับที่
1. ต่อเกษตรกร			
ควรให้เกษตรกรมีบทบาทในการเลือกรูปแบบของบ่อน้ำตามความต้องการของเกษตรกรเอง เพื่อสนองต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ	12	10.6	5
2. ต่อเจ้าหน้าที่			
เจ้าหน้าที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่หลังขุดบ่อน้ำเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น	29	25.7	1
เจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง	20	17.7	3
3. ต่อหน่วยงาน			
อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักและทั่วถึงมากกว่านี้	22	19.5	2
อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริหารจัดการเรื่องของการรับสมัครเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ให้เป็นลักษณะที่กระจายตัวและทั่วถึงแก่เกษตรกรที่มีความต้องการที่แท้จริง	14	12.4	4
อยากให้ปัจจัยที่ได้รับหลังการดำเนินโครงการให้มีความสอดคล้องกับโครงการ	9	7.9	6
อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยดำเนินการโครงการให้ทันช่วงของฤดูกาลผลิต	7	6.2	7

จากตารางที่ 4.15 พบว่า เกษตรกรให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน นามาเรียงลำดับ พบว่า ร้อยละ 25.7 เสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่หลังขุดบ่อน้ำเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น เป็นอันดับ 1 รองลงมา ร้อยละ 19.5 อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักและทั่วถึงมากกว่านี้ ร้อยละ 17.7 เจ้าหน้าที่ควรมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง ร้อยละ 12.4 อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บริหารจัดการเรื่องของการรับสมัครเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ ให้เป็นลักษณะที่กระจายตัวและทั่วถึงแก่เกษตรกรที่มีความต้องการที่แท้จริง ร้อยละ 10.6 ควรให้เกษตรกรมีบทบาทในการเลือกรูปแบบของบ่อน้ำตามความต้องการของเกษตรกรเอง เพื่อสนองต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ร้อยละ 7.9 อยากให้ปัจจัยที่ได้รับหลังการดำเนิน โครงการให้มีความสอดคล้องกับโครงการ และร้อยละ 6.2 อยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยดำเนินการโครงการให้ทันช่วงของฤดูการผลิต

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร สรุปผลการศึกษาในประเด็นสำคัญจำแนกเป็น 3 ส่วนคือ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์เพื่อการวิจัย

1.1.1 ศึกษาสภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานใน จังหวัดยโสธร

1.1.2 ศึกษาสภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.1.3 ศึกษาความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.1.4 ศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงาน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.1.5 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.1.6 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษา เป็นเกษตรกรที่ได้รับการสนับสนุนและเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ปี 2559 มีจำนวน 900 คน โดยใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างประชากรของ Taro Yamane (จินดา ขลิบทอง 2556, น.17-18) ที่ความคลาดเคลื่อน 0.08 ได้กลุ่มตัวอย่างของเกษตรกร เท่ากับ 133 ราย แล้วทำการสุ่มรายชื่อเกษตรกรด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) โดยการเขียนรายชื่อเกษตรกรแต่ละกลุ่มแล้วจับฉลาก คือ อำเภอเมือง 5 ราย อำเภอเลิงนกทา 34 ราย อำเภอไทยเจริญ 18 ราย อำเภอกุดชุม 41 ราย อำเภอทรายมูล 10 ราย อำเภอป่าดิว 10 ราย อำเภอกำเขื่อนแก้ว 7 ราย อำเภอมหาชนะชัย 7 ราย และอำเภอก้อวัง 1 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทั้งแบบปลายเปิดและแบบปลายปิด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อเก็บข้อมูลได้ตามเป้าหมายแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์ และตรวจสอบความเชื่อถือได้ แล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้สัมภาษณ์เก็บข้อมูล

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและลงรหัสข้อมูลเพื่อประมวลผล

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร ร้อยละ 51.1 เพศชาย อายุเฉลี่ย 52.10 ปี ส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 88.0 เป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร ร้อยละ 55.6 เป็นลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 18.04 ไร่ และทั้งหมดมีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง จำนวนสมาชิกในครัวเฉลี่ย 4.72 คน มีจำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 3.50 คน และเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทำนารายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,567.67 บาท

1.3.2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

การวิเคราะห์สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 45.9 มีสภาพพื้นที่เป็นดินร่วนปนทราย ร้อยละ 50.38 ดินมีความอุดมสมบูรณ์น้อย ร้อยละ 72.93 มีระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นาเป็นที่ลุ่ม แหล่งน้ำทั้งหมดสามารถกักเก็บน้ำได้ และทั้งหมดไม่มีที่พักอยู่บริเวณแหล่งน้ำในไร่นา

1.3.3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การวิเคราะห์ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน พบว่า ด้านสภาวะแวดล้อม เกษตรกรร้อยละ 99.2 มีความรู้ในประเด็นนโยบายโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน และข้อกำหนดพื้นที่ดำเนินการ โครงการต้องเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ด้านปัจจัยนำเข้า เกษตรกรร้อยละ 70.7 มีความรู้ในประเด็น การได้รับถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้น้ำและได้รับปัจจัยการผลิตด้วย ด้านกระบวนการดำเนินโครงการ เกษตรกรร้อยละ 97.7 จำนวนเท่ากัน มีความรู้ในประเด็น ผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสามารถ

ยื่นใบสมัครด้วยตัวเองหรือยื่นผ่านเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดิน และโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีความจุบ่อเท่ากับ 1,260 ลูกบาศก์เมตร และด้านผลการดำเนินโครงการ เกษตรกรร้อยละ 100 มีความรู้ในประเด็น ถ้าบ่อน้ำสามารถกักเก็บน้ำได้ดีจะทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การเกษตรและเพิ่มกิจกรรมการเกษตรได้

ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานจังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกรเกินครึ่ง (ร้อยละ 90.98) มีความรู้อยู่ในระดับมาก ตอบถูกระหว่าง 11-15 ข้อ รองลงมา ร้อยละ 9.02 มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ตอบถูกระหว่าง 6-10 ข้อ

1.3.4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงาน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การวิเคราะห์ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน พบว่า ด้านสถานะแวดล้อม เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยแวดล้อมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20) ในประเด็นนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่ ด้านปัจจัยนำเข้า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04) ในประเด็น งบประมาณในการดำเนินโครงการ ด้านกระบวนการดำเนินงานโครงการ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านกระบวนการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00) ในประเด็นการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่ และด้านผลการดำเนินโครงการ เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรมีความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.14) ในประเด็น รูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นา ขนาดความจุ 1,260 ลูกบาศก์เมตร ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ

ดังรายละเอียด ในตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 ค่าเฉลี่ย การแปรผล และการจัดลำดับความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงาน
โครงการ

(n = 133)

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย	การจัดลำดับ
1. ด้านสภาวะแวดล้อม	4.18	มาก	1
2. ด้านปัจจัยนำเข้า	3.86	มาก	4
3. ด้านกระบวนการดำเนินการ	3.88	มาก	3
4. ด้านผลการดำเนินโครงการ	3.90	มาก	2

1.3.5 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานพบว่า ในภาพรวมเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.37) เมื่อพิจารณาประเด็นเกษตรกรใช้ประโยชน์ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62, 4.49, 4.48, 4.40 และ 4.23) คือ ประเด็น ใช้ประโยชน์ในการปลูกข้าว, ใช้ในการปลูกพืชฤดูแล้ง, ใช้ในการปลูกผัก, ใช้ในการประมง และใช้ในการเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ ส่วนใช้ประโยชน์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02) คือ ใช้ในการอุปโภค – บริโภค

1.3.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานพบว่า ในด้านปัจจัยแวดล้อมเกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยแวดล้อมในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65) ในประเด็นการกำหนดนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา ด้านปัจจัยนำเข้า เกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญ

(ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20) ในประเด็น การกำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการให้เหมาะสม ด้านการดำเนินโครงการ เกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48) ในประเด็น มีการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการ และด้านผลการดำเนินโครงการ เกษตรกรให้ความสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12) เมื่อพิจารณารายประเด็น เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35) ในประเด็น เน้นการใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร

1.3.7 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1) ปัญหา การวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานพบว่า ด้านสถานะแวดล้อม เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านสถานะแวดล้อมในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.20) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.22 และ 1.17) ในประเด็น วัตถุประสงค์โครงการยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร และนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นาไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน ด้านปัจจัยนำเข้า เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านปัจจัยนำเข้าในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.31) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.35, 1.32 และ 1.27) ในประเด็น ปัจจัยการผลิตที่ได้รับยังไม่สอดคล้องกับโครงการ, องค์ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้จริง และงบประมาณในการสนับสนุนต่อยังน้อยเกินไป ด้านการดำเนินโครงการ เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านการดำเนินโครงการในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.33) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 1.47, 1.36, 1.35, 1.34, 1.23 และ 1.22) ในประเด็น การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง, การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการมีความล่าช้า, การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีเวลาน้อยเกินไป, ช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาไม่เหมาะสมกับฤดูกาลปลูก, หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเฉพาะเจาะจงเกินไป, การสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ มีราคาแพงเกินไป และการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่ยัง

มีไม่ต่อเนื่อง และด้านผลการดำเนินโครงการ เกษตรกรมีปัญหาเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในด้านผลการดำเนินโครงการในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.22) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่า เกษตรกรไม่มีปัญหาเลยใน 2 ประเด็น คือ จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามที่สมัครเข้าร่วมโครงการ และรูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามเงื่อนไขของโครงการและในประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.29, 1.23, 1.21, 1.19 และ 1.16) คือประเด็น การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นาได้ผลไม่เต็มที่, คุณภาพน้ำไม่เหมาะสมในการทำการเกษตร, ผลผลิตด้านการเกษตรไม่ได้ผล, ปริมาณน้ำใช้อุปโภค-บริโภค ไม่เพียงพอ, หลังได้รับโครงการรายได้ทางการเกษตรลดลง และหลังได้รับโครงการกิจกรรมทางการเกษตรลดลง

2) ข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานพบว่า ต่อเกษตรกร ควรให้เกษตรกรมีบทบาทในการเลือกรูปแบบของบ่อน้ำตามความต้องการของเกษตรกรเอง เพื่อสนองต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ต่อเจ้าหน้าที่ ส่วนมากเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่หลังขุดบ่อน้ำเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และต่อหน่วยงาน ส่วนมากอยากให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักและทั่วถึงมากกว่านี้

2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานทั้งหมด มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับ กรมพัฒนาที่ดิน (2558, น.5) พื้นที่เข้าร่วมโครงการต้องเป็นพื้นที่ทำการเกษตรที่เกษตรกรเป็นเจ้าของและมีเอกสารสิทธิ์ สรุปว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีคุณสมบัติตามเงื่อนไขโครงการ

2. สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่พื้นที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเป็นดินร่วนปนทราย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ สอดคล้องกับ ไลซันต์ ตั้งภูมิ (2551, น.74) พบว่า พบว่าประเภทชนิดของดินรอบบริเวณแหล่งน้ำในไร่นา เป็นดินร่วนปนทรายร้อยละ 45.9 ความอุดมสมบูรณ์ของดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นา ดินมีความอุดมสมบูรณ์น้อย ร้อยละ 50.38 เช่นเดียวกับ ทวีชัย ภูมิสาขา (2541, น.81) พบว่า เกษตรกรในโครงการสนับสนุนแผนการ

ผลิตของเกษตรกร จังหวัดยโสธร ซึ่งใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร พืชที่ปลูกบริเวณรอบสระน้ำ ให้ผลผลิตได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

3. ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการแหล่งน้ำใน ไร่นายังมีความรู้ในระดับปานกลาง ในด้านปัจจัยนำเข้า คือประเค้น ผู้ที่เข้าร่วมโครงการนอกจากจะได้รับสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐแล้วยังจะได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยและได้รับปัจจัยการผลิตด้วย สอดคล้องกับ นงนุช ศรีพุ่ม (2550, น. 96) พบว่า เกษตรกรยังมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางเกี่ยวกับการ จะได้รับความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐหลังการดำเนิน โครงการเสร็จสิ้น

4. การใช้ประโยชน์หลังการดำเนิน โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน พบว่า เกษตรกรมีการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นาในระดับมากที่สุดเกือบทุกด้าน มีแค่ด้านการ อุปโภค-บริโภค ที่เกษตรกรใช้ประโยชน์ในระดับปานกลาง จากข้อค้นพบ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีที่อยู่อาศัยอยู่บริเวณแหล่งน้ำในไร่นาจึงทำให้การใช้ประโยชน์ในด้านนี้ไม่เต็มศักยภาพ สอดคล้องกับ ไลชนันต์ ตั้งภูมิ (2551, น.74) พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการแหล่งน้ำในไร่นา อำเภอดงดง จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่ไม่มีที่พักอาศัยอยู่บริเวณแหล่งน้ำในไร่นา โดยมีระยะทางจากที่พักอาศัยกับแหล่งน้ำในไร่นา 2-3 กิโลเมตร

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุดในด้านสภาวะแวดล้อม โดยเฉพาะ ประเด็นการกำหนดนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน สอดคล้องกับ ไลชนันต์ ตั้งภูมิ (2551, น.78) พบว่า เกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ใน อำเภอดงดง จังหวัดอุบลราชธานี ให้ความสำคัญกับประเด็นการกำหนดนโยบายการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เนื่องจากเห็นว่าเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรและช่วยบรรเทาปัญหาภัยแล้ง

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะที่เกิดขึ้นจริงของเกษตรกร และปัญหาการดำเนินการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นา นอกเขตชลประทาน พบว่า ในภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยและไม่มีปัญหาเลย สอดคล้องกับ วนิตา พานิกกร (2553, น.72) พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นาในหลายๆด้าน ได้แก่ การปลูกพืช ประมง และเลี้ยงสัตว์ โดยมีปัญหาในการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำใน ไร่นาในระดับน้อย และไม่มีเลย

3. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 จากการศึกษาพบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.9 ดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นามีสภาพเป็นดินร่วนปนทราย ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำและดินบริเวณรอบแหล่งน้ำให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรทำการปรับปรุงบำรุงดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นาก่อนมีการปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยคอก การไถกลบตอซังข้าว หรือการปลูกพืชหมุนเวียน

3.1.2 ความรู้ของเกษตรกรในบางประเด็นยังอยู่ในระดับปานกลาง เช่น การได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยและปัจจัยการผลิต เจ้าหน้าที่ควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยและปัจจัยการผลิตที่สอดคล้องกับโครงการ หรือมีการจัดศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จแล้ว เพื่อเป็นแรงจูงใจและเป็นแรงกระตุ้นอีกทางหนึ่งในการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

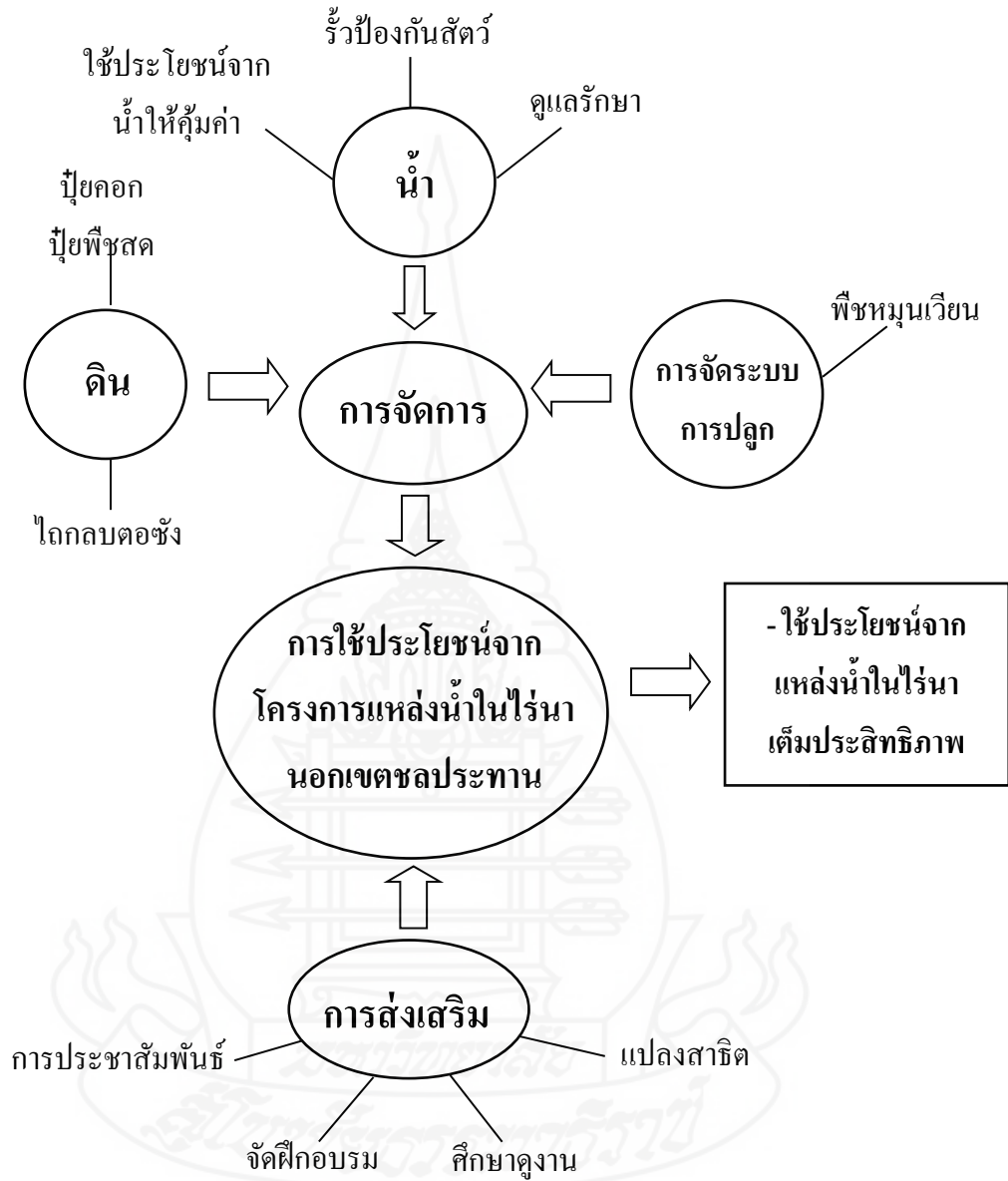
3.1.3 จากผลการวิจัย พบว่า ด้านผลการดำเนินโครงการ เกษตรกรมีปัญหามากที่สุดในพื้นที่ การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นาได้ผลไม่เต็มที่ ในการดำเนินการโครงการปีต่อไป ควรนำแผนที่ความเหมาะสมสำหรับการสร้างแหล่งน้ำในไร่นามาพิจารณาความเหมาะสมประกอบการตัดสินใจเลือกพื้นที่ขุดแหล่งน้ำในไร่นา จะช่วยลดปัญหาประสิทธิภาพของดินในการเก็บกักน้ำ และยังได้พื้นที่ที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์อีกด้วย

3.1.4 จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรให้ความสำคัญมากที่สุดในการกำหนดนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ในการดำเนินงานปีต่อไป ควรจัดทำแผนงานในการเพิ่มจำนวนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานให้มากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาความเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการก่อนและหลังมีสระน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะหลังการเข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นาแล้ว จึงไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้

จากผลการวิจัยที่ได้ สามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็น Model ได้ดังภาพ

ภาพที่ 5.1 สรุปแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2547). คู่มือการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำในไร่นา พื้นดินพื้นชีวิต เพิ่มผลผลิต
เพิ่มรายได้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2548). ดินไทย โปรแกรมสารสนเทศด้านการเกษตรและการพัฒนาที่ดินระดับเขต/
จังหวัด (ซีดีรอม) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2548). Soil View โปรแกรมสารสนเทศด้านการเกษตรและการพัฒนาที่ดินระดับ
เขต/จังหวัด (ซีดีรอม) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2558). คู่มือการดำเนินการ โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
(ปรับปรุงครั้งที่ 1). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2559). โปรแกรมสารสนเทศเพื่อการเกษตรและการพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพมหานคร.
- โครงการชลประทานจังหวัดยโสธร. (2559). รายงานประจำปีโครงการชลประทานจังหวัดยโสธร.
จังหวัดยโสธร.
- จินดา ขลิบทอง. (2547). กระบวนการวิจัยทางการส่งเสริมการเกษตร ใน เอกสารการสอนชุดวิชา
การวิจัยเพื่อพัฒนาการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 1 หน้า 19 – 20 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ทวีชัย ภูมิสาขา. (2541). การใช้ประโยชน์จากสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร ในโครงการสนับสนุน
แผนการผลิตของเกษตรกร จังหวัดยโสธร. (ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- นงนุช ศรีพุ่ม. (2550). การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรภายใต้โครงการแหล่งน้ำในไร่นาของ
เกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ปานทิพย์ กานตพิชาน และคณะ. (2550). ศึกษาการประเมินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต
ชลประทาน จังหวัดร้อยเอ็ด และจังหวัดนครราชสีมา. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตร
และสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร.

- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2556). “แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร” ใน เอกสารการ
สอนชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา หน่วยที่ 4 หน้า 38 - 47 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์.
- มนต์ชัย จงกล. (2546). การใช้น้ำของเกษตรกรในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ไผ่จันทร์ ตั้งภูมิ. (2551). การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นา อำเภอตระกาฬพืชผล จังหวัด
อุบลราชธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต).
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, นนทบุรี.
- วนิดา พานิก. (2553). การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานของเกษตรกรใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน. สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5.
กรมพัฒนาที่ดิน, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- วรรณฯ ยี่นอก. (2547). การใช้ประโยชน์จากสระน้ำประจำไร่นาในการทำการเกษตรแบบผสม
ผสานของเกษตรกร (รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2559). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดยโสธร. จังหวัดยโสธร.
- สำนักงานจังหวัดยโสธร. (2560). ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดยโสธร. จังหวัดยโสธร.
- สัมฤทธิ์ ภาณินุศย์. (2548). การใช้ประโยชน์จากสระเก็บน้ำขนาดเล็กเพื่อการเกษตรของเกษตรกรใน
เขตปฏิรูปที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต)
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- อนันต์ ปานคล้าย. (2537). การประเมินโครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กประเภทสระน้ำในเขต
พื้นที่จังหวัดยโสธร (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
กรุงเทพฯ.
- อินทราวุธ จันทร์อินทร์. (2538). การประเมินความสำเร็จโครงการขุดสระน้ำเพื่อการเกษตรขนาด
เล็กกับการทำการเกษตรแบบผสมผสาน (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

ภาคผนวก

เลขที่แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์โครงการวิทยานิพนธ์

**เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของโครงการแหล่งน้ำในไร่นา
นอกเขตชลประทาน ในพื้นที่จังหวัดยโสธร**

คำชี้แจง

1. ขอให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ให้ข้อมูลตามความเป็นจริง ซึ่งข้อมูลจะถือเป็นความลับ จะใช้ข้อมูลเฉพาะเพื่อการวิจัยเท่านั้น
2. แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้ ผู้สัมภาษณ์อ่านคำถามให้เกษตรกรฟังแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง () หรือเติมคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์ลงในช่องว่าง
 - ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร
 - ตอนที่ 3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - ตอนที่ 5 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานด้านสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

1. สภาพทางสังคม

1. เพศ

() 1 ชาย	() 2 หญิง
-----------	------------
2. อายุ.....ปี
3. สถานภาพการสมรส

() 1 โสด
() 2 สมรส
() 3 หย่าร้าง

- () 4 อื่นๆ ระบุ.....
4. การศึกษา
- () 1 ไม่ได้ศึกษา
- () 2 ประถมศึกษา
- () 3 มัธยมศึกษาตอนต้น
- () 4 มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.
- () 5 อนุปริญญา หรือ ปวส.
- () 6 ปริญญาตรี
- () 7 สูงกว่าปริญญาตรี
5. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน.....คน (รวมผู้ให้สัมภาษณ์)
6. จำนวนแรงงานในครัวเรือน.....คน
7. การเป็นผู้นำในชุมชน
- () 0 ไม่เป็น () 1 เป็น
8. ถ้าเป็น ท่านเป็นผู้นำตำแหน่งไหนบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 1 กำนัน
- () 2 ผู้ใหญ่บ้าน
- () 3 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- () 4 นายก อบต.
- () 5 สมาชิก อบต.
- () 6 กรรมการหมู่บ้าน
- () 7 อื่น ๆ ระบุ.....
9. ท่านเป็นสมาชิกสถาบันการเกษตรหรือไม่
- () 0 ไม่เป็น () 1 เป็น
10. ถ้าเป็น ท่านเป็นสมาชิกสถาบันใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 1 กลุ่มเกษตรกร
- () 2 สหกรณ์การเกษตร
- () 3 ลูกค้า ธ.ก.ส.
- () 4 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- () 5 กลุ่มส่งเสริมอาชีพ
- () 6 กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน
- () 7 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

() 8 อื่นๆ ระบุ.....

2. สภาพทางเศรษฐกิจ

1. ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร

() 1 ทำนา จำนวน.....ไร่

() 2 ทำไร่ จำนวน.....ไร่

() 3 ทำสวน จำนวน.....ไร่

() 4 ประมง จำนวน.....ไร่

() 5 เลี้ยงสัตว์ จำนวน.....ไร่

() 6 อื่นๆ ระบุ.....

2. สัตว์เลี้ยงในครัวเรือน

() 1 กระบือ จำนวน.....ตัว

() 2 โค จำนวน.....ตัว

() 3 สุกร จำนวน.....ตัว

() 4 เป็ด จำนวน.....ตัว

() 5 ไก่ จำนวน.....ตัว

() 6 อื่น ๆ ระบุ.....

3. รายได้ในภาคการเกษตร

() 1. รายได้จากการทำนา.....บาท

() 2. รายได้จากการทำไร่.....บาท

() 3. รายได้จากการทำสวน.....บาท

() 4. รายได้จากการทำประมง.....บาท

() 5. รายได้จากการเลี้ยงสัตว์.....บาท

() 6. อื่น ๆ ระบุ.....

4. รายได้นอกภาคการเกษตร

() 1. รายได้จากบุตร/หลานส่งมาให้.....บาท

() 2. รายได้จากการรับจ้างทั่วไป.....บาท

() 3. รายได้จากการค้าขาย.....บาท

() 4. อื่น ๆ ระบุ.....

5. รายจ่ายของครอบครัวในภาคการเกษตรในปีที่ผ่านมา

- () 1. รายจ่ายจากการทำนา.....บาท
- () 2. รายจ่ายจากการทำไร่.....บาท
- () 3. รายจ่ายจากการทำสวน.....บาท
- () 4. รายจ่ายจากการทำประมง.....บาท
- () 5. รายจ่ายจากการเลี้ยงสัตว์.....บาท
- () 6. อื่น ๆ ระบุ.....

6. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการทำการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () 1 เงินทุนตนเอง จำนวน.....บาท
- () 2 ธกส. จำนวน.....บาท
- () 3 กองทุนหมู่บ้าน จำนวน.....บาท
- () 4 ธนาคารพาณิชย์ จำนวน.....บาท
- () 5 พ่อค้า จำนวน.....บาท
- () 6 เพื่อนบ้าน จำนวน.....บาท
- () 7 อื่นๆ ระบุ..... จำนวน.....บาท

ตอนที่ 2 สภาพพื้นที่การเกษตรของเกษตรกร

1. ประเภทชนิดของดินบริเวณแหล่งน้ำในไร่นา
 - () 1 ดินร่วน () 4 ดินเหนียว
 - () 2 ดินทราย () 5 ดินลูกรัง
 - () 3 ดินร่วนปนทราย () 6 อื่นๆ ระบุ.....
2. ระยะทางจากแหล่งน้ำในไร่นากับที่พักอาศัยของเกษตรกร.....กิโลเมตร
3. ระดับที่ตั้งของแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - () 1 ที่ดอน () 3 ที่ลุ่ม
 - () 2 ที่ราบ
4. การเก็บกักน้ำของแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - () ไม่ได้ () ได้
5. ความอุดมสมบูรณ์ของดินบริเวณรอบแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
 - () 1 ความอุดมสมบูรณ์น้อย
 - () 2 ความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง
 - () 3 ความอุดมสมบูรณ์มาก

ตอนที่ 3 ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	ผิด	ถูก
I. สภาวะแวดล้อม		
1.1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเป็นนโยบายของกรมทรัพยากรน้ำ		
1.2 พื้นที่ดำเนินการโครงการต้องเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานเท่านั้น		
2. ปัจจัยนำเข้า		
2.1 ผู้ที่เข้าร่วมโครงการนอกจากจะได้รับสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐแล้วยังจะได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้น้ำและได้รับปัจจัยการผลิตด้วย		
3. กระบวนการดำเนินการ		
3.1 ผู้ที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการสามารถยื่นใบสมัครด้วยตัวเองที่สถานีพัฒนาที่ดินทุกแห่งหรือสมัครผ่านเว็บไซต์กรมพัฒนาที่ดินก็ได้		
3.2 พื้นที่เข้าร่วมโครงการต้องเป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ถือครองที่ออกให้โดยหน่วยงานราชการ		
3.3 เกษตรกร 1 ราย สามารถขอรับสิทธิ์ขุดบ่อน้ำในไร่นาได้มากกว่า 1 บ่อ		
3.4 เกษตรกรจะเข้าร่วมโครงการต้องได้รับอนุญาตจากชุมชนก่อน		
3.5 เกษตรกรมีส่วนในการสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง 2,500 บาท/บ่อ		
3.6 เกษตรกรมีส่วนในการตัดสินใจในการออกแบบสระน้ำตามหลักเกณฑ์ของโครงการฯ		
3.7 การดำเนินงานก่อสร้างเกษตรกรมีส่วนร่วมการตัดสินใจและควบคุมดูแลในการดำเนินงาน		
3.8 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานมีขนาดบ่อ 1,200 ลูกบาศก์เมตร		
3.9 การปลูกหญ้าแฝกบริเวณรอบบ่อน้ำเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลาย และรักษาความชุ่มชื้นให้กับดินบริเวณรอบบ่อ		
3.10 การใส่ปุ๋ยขาว หรือปุ๋ยอินโดไมท์หลังจากขุดบ่อแล้วเสร็จเพื่อวัตถุประสงค์ เพื่อปรับค่าความเป็นกรด-ด่างของดินและน้ำ		
4. ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ		
4.1 ความจุน้ำของแหล่งน้ำในไร่นาตามโครงการสามารถใส่การปลูกข้าวได้จำนวนไม่เกิน 5 ไร่		
4.2 ถ้าแหล่งน้ำในไร่นามีความสามารถในการกักเก็บน้ำดี จะทำให้สามารถเพิ่มพื้นที่การเกษตรหรือเพิ่มกิจกรรมการเกษตรได้		

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อผลการดำเนินงานโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

ความพึงพอใจต่อโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน โดยได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่
น้อยที่สุด = 1 น้อย = 2 ปานกลาง = 3 มาก = 4 มากที่สุด = 5

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. สภาวะแวดล้อม					
1.1 นโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา					
1.2 วัตถุประสงค์ของ โครงการ					
2. ปัจจัยนำเข้า					
2.1 งบประมาณในการดำเนิน โครงการ					
2.2 การถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ					
2.3 ปัจจัยการผลิตที่ได้รับหลังเสร็จสิ้นโครงการ					
3. กระบวนการดำเนินโครงการ					
3.1 การประชาสัมพันธ์โครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3.2 การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ					
3.3 การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ ตามหลักเกณฑ์					
3.4 การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3.5 การมีส่วนร่วมในการสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ					
3.6 ช่วงเวลาการดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา					
3.7 การควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่					

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
4. ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ					
4.1 ผลผลิต					
1. จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาเพิ่มขึ้น					
2. รูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลบ.ม. ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ					
3. คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำในไร่นา					
4. จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น					
5. ความสามารถในการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา					
6. ผลผลิตด้านการเกษตรเพิ่มมากขึ้น					
7. รายจ่ายค่าอาหารในครัวเรือนลดลง					
8. รายได้ทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้นหลังได้เข้าร่วมโครงการ					
9. มีน้ำใช้อุปโภค-บริโภคอย่างพอเพียง					
10. กิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น					

ตอนที่ 5 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

5.1 การใช้ประโยชน์หลังการดำเนินโครงการ

โดยได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

น้อยที่สุด = 1 น้อย = 2 ปานกลาง = 3 มาก = 4 มากที่สุด = 5

รายการ	ระดับการใช้ประโยชน์				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. ใช้ในการอุปโภค-บริโภค					
2. ใช้ในการปลูกข้าว					
3. ใช้ในการปลูกพืชฤดูแล้ง					
4. ใช้ในการปลูกผัก					
5. ใช้ในการประมง					
6. ใช้ในการเลี้ยงสัตว์					

5.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการใช้ประโยชน์

โดยได้แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่

น้อยที่สุด = 1 น้อย = 2 ปานกลาง = 3 มาก = 4 มากที่สุด = 5

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1. สภาวะแวดล้อม					
1.1 การกำหนดนโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นา					
1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์โครงการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรนอกเขตชลประทาน					
2. บังคับนำเข้า					
2.1 กำหนดงบประมาณในการดำเนินโครงการให้เหมาะสม					
2.2 ส่งเสริมการถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ					
2.3 สนับสนุนปัจจัยการผลิตหลังเสร็จสิ้นโครงการ					
3. กระบวนการดำเนินโครงการ					
3.1 การประชาสัมพันธ์โครงการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3.2 สํารวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการ					
3.3 กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ					
3.4 มีการประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง					
3.5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยการสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ					
3.6 กำหนดช่วงเวลาการดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นา					
3.7 มีการควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการ					

รายการ	ระดับความพึงพอใจของเกษตรกร				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
4. ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ					
1. ส่งเสริมและขยายจำนวนแหล่งน้ำในไร่นาเพิ่มขึ้น					
2. กำหนดรูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นาที่เพียงพอต่อการใช้ประโยชน์ของเกษตรกร					
3. ส่งเสริมให้มีการรักษาคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำในไร่นา					
4. ส่งเสริมและขยายให้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น					
5. รักษาความสามารถในการกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นา					
6. เน้นการใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร					
7. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อลดรายจ่ายค่าอาหารในครัวเรือน					
8. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อเพิ่มรายได้ทางการเกษตร					
9. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อให้มีน้ำใช้อุปโภค-บริโภคอย่างพอเพียง					
10. ส่งเสริมให้ใช้ประโยชน์เพื่อทำกิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มขึ้น					

ตอนที่ 6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขต
ชลประทาน โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับปัญหา คือ
มีปัญหาหนัก = 3, มีปัญหปานกลาง = 2, มีปัญหาน้อย = 1

ปัญหา	ไม่มี	มี			ข้อเสนอแนะ
		ระดับของปัญหา			
		3	2	1	
1. สภาวะแวดล้อม					
1) นโยบายในการเพิ่มพื้นที่แหล่งน้ำในไร่นาไม่ตอบสนองความต้องการชุมชน					
2) วัตถุประสงค์โครงการยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร					
2. ปัจจัยนำเข้า					
1) งบประมาณในการสนับสนุนต่อบ่อน้อยเกินไป					
2) องค์ความรู้เรื่องการใช้ประโยชน์แหล่งน้ำที่ได้รับยังไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้จริง					
3) ปัจจัยการผลิตที่ได้รับ ไม่สอดคล้องกับโครงการ					
3. กระบวนการดำเนินโครงการ					
1) การประชาสัมพันธ์โครงการยังไม่ทั่วถึง					
2) การสำรวจและรวบรวมรายชื่อเกษตรกรที่ต้องการเข้าร่วมโครงการมีความล่าช้า					
3) หลักเกณฑ์การคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการเฉพาะเจาะจงเกินไป					
4) การประชุมชี้แจงโครงการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีเวลาน้อยเกินไป					
5) การสมทบค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อจัดจ้าง จำนวน 2,500 บาท/บ่อ มีราคาแพงเกินไป					
6) ช่วงเวลาดำเนินการก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นาไม่เหมาะสมกับฤดูกาลปลูก					
7) การควบคุมติดตามและประเมินผลโครงการของเจ้าหน้าที่ยังมีไม่ต่อเนื่อง					

ปัญหา	ไม่มี	มี			ข้อเสนอแนะ
		ระดับของปัญหา			
		3	2	1	
4. ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ					
1) จำนวนแหล่งน้ำในไร่นาไม่ตรงตามที่สมัครเข้าร่วมโครงการ					
2) รูปแบบและขนาดของแหล่งน้ำในไร่นา ขนาดความจุ 1,260 ลบ.ม. ไม่ตรงตามเงื่อนไขของโครงการ					
3) คุณภาพน้ำไม่เหมาะในการทำกรเกษตร					
4) การกักเก็บน้ำของแหล่งน้ำในไร่นาได้ผลไม่เต็มที่					
5) ผลผลิตด้านการเกษตรไม่ได้ผล					
6) หลังได้รับโครงการรายได้ทางการเกษตรลดลง					
7) ปริมาณน้ำใช้อุปโภค-บริโภคไม่เพียงพอ					
8) หลังได้รับโครงการกิจกรรมทางการเกษตรลดลง					

ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร

.....

.....

ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายสัมฤทธิ์ ไกรยง
วัน เดือน ปีเกิด	23 มกราคม 2523
สถานที่เกิด	อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (ชีววิทยายุคต้น) มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2546 ปริญญาตรี เกษตรศาสตรบัณฑิต (การจัดการการผลิตพืช) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

